

JÄMSTÄLLDHET MOT SEGREGATION!

////////////////////
UTRIKES FÖDDA KVINNORS LIVSVILLKOR
MAKT OCH INFLYTANDE

Författare: Emma Ley
Formgivning: Elin Kusmin
Utgivningsår: 2019

Denna publikation ingår i en kartläggning finansierad av Delmos.
Delmos ansvarar inte för innehållet.

Jämställdhet kan bidra till att motverka segregation

Målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv ska gälla alla. Men statistiken visar att skillnaderna mellan kvinnors och mäns liv och villkor ofta är större bland utrikes födda än bland personer med svensk bakgrund. Det gäller till exempel flickors och pojkars studieresultat, mammors och pappors uttag av föräldraledighet och kvinnors utsatthet för mäns våld. Sverige är ett segregerat land där människor med utländsk bakgrund ofta lever i bostadsområden där fler saknar jobb, är ekonomiskt utsatta, mår sämre, har lägre utbildning och är mer otrygga.

Segregationen slår särskilt hårt mot utrikes födda kvinnor. De står längst från arbetsmarknaden, har lägst pensioner och minst makt i samhället. I arbetet med denna rapport har utrikes födda kvinnor fått berätta om sina liv. De säger att de är trötta på rasism och fördomar om platsen de bor på och besvikna över att skola, kommun och myndigheter inte förväntar sig att de ska lyckas.

Vi vill tacka alla kvinnor som deltagit i vårt rösträttsprojekt som möjliggjort de relationer och samtal som lett fram till denna rapport. Vi hoppas att detta arbete bidrar till att era röster hörs! Tack Tjejer i Förening, IM Vrigstad, Studieförbundet Vuxenskolan, ABF Malmö, TRIS och KRUT på Malmö Stadsbibliotek.

Trots att myndigheter sedan länge är skyldiga att arbeta jämställdhetsintegrerat har kunskap om, och insatser mot, segregation inte tagit hänsyn till skillnader mellan kvinnors och mäns livsvillkor, vilket har bidragit till att arbetet mot segregation har misslyckats. Nu är tiden kommen att göra om och göra rätt. Sveriges Kvinnolobby menar att jämställdhet måste ingå i förståelsen av och arbetet mot segregation. Alla insatser - investeringar i skola, arbetsmarknadsåtgärder, idrottsaktiviteter eller vad det än må vara - ska ha ett genomgående jämställdhetsperspektiv.

Därutöver krävs riktade satsningar för särskilda grupper, såsom åtgärder för att utrikes födda kvinnor ska kunna ta del av sjukvården och insatser för att pojkar ska klara skolan. Viktigt är också att boende i så kallat "utsatta" områden, särskilt kvinnor och flickor, själva ska få formulera sina behov och vara med och påverka de insatser som görs.

Här krävs också renodlade jämställdhetsinsatser. När jämställdheten stärks, och skillnaderna i jämställdhet mellan grupper minskar, utmanas segregationen. Insatser som ökar jämställdheten är därmed ett verktyg för att minska ojämlikheten. I ett jämställt och jämlikt land finns inga utsatta bostadsområden.

*Anna Giotas Sandqvist, ordförande, Sveriges Kvinnolobby
Clara Berglund, generalsekreterare, Sveriges Kvinnolobby*

Innehållsförteckning

Sammanfattning	6
Inledning	8
Begreppet segregation	8
Åtagande om jämställdhetsintegrering	9
Bristande jämställdhetsperspektiv i forskning om segregation	10
Utrikes födda kvinnors makt och inflytande – vad säger forskningen och statistiken?	11
Makt och inflytande	11
Utrikes födda kvinnor är mer underrepresenterade än andra grupper i riksdagen	11
Stor skillnad mellan utrikes födda och personer med svensk bakgrund i politiskt deltagande	12
Valdeltagandet är lägre bland utrikes födda	12
Sammanfattande kommentar om utrikes födda kvinnors makt och inflytande	12
Ekonomi	13
Endast lite mer än hälften av alla utrikes födda kvinnor i Sverige har arbete som huvudsaklig sysselsättning	13
Kvinnor uteblir i högre utsträckning än män från etableringsinsatser för nyanlända	13
Sammanfattande kommentar om utrikes födda kvinnors ekonomi	14
Utbildning	15
En ojämlik skola	15
En ojämsställd skola	15
Kön utgör en större faktor än ursprung i relation till skolresultat	15
Utrikes födda kvinnor är mer högutbildade än utrikes födda män men skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda är stora	16
Högutbildade utrikes födda kvinnor är i högre utsträckning arbetslösa än högutbildade utrikes födda män	16
Sammanfattande kommentar utrikes födda kvinnor och utbildning	17
Obetalt hemarbete	18
Tid på obetalt hemarbete	18
Ojämsställt uttag av föräldrapenningdagar och bristande kunskap om sina rättigheter	18
Handläggares könsstereotypa bedömningar kring hem- och omsorgsarbete påverkar etablering	18
Högre utbildning och inkomst främjar jämställd fördelning men kön är fortsatt den största faktorn	19
Sammanfattande kommentar om utrikes födda kvinnors obetalda hemarbete	19
Hälsa	19
Utrikes födda kvinnors ohälsa är dubbelt så stor som för kvinnor med svensk bakgrund	20
Utrikes födda kvinnor har bristande tillgång till vård	20
Utrikes födda kvinnor har sämre mödrahälsa än inrikes födda	20
Sjukvården är dålig på att fånga upp kvinnor som blivit utsatta för könsstympning	20
Trångboddhet vanligast bland ensamstående mammor och utrikes födda	21

Mäns våld mot kvinnor	21
Andelen som uppger att de blivit utsatta för hot och våld är störst bland utrikes födda kvinnor men mörkertalet är stort	21
Betydligt fler kvinnor än män upplever otrygghet i det offentliga rummet	22
Många unga lever under hedersnormer	22
Sammanfattande kommentar utrikes födda kvinnors utsatthet för mäns våld	23
Slutsatser utrikes födda kvinnors makt och inflytande	23
Vilka behov har utrikes födda kvinnor?	24
De viktigaste politikområdena: utbildning, jobb och trygghet	24
Trygghet anses vara den enskilt viktigaste frågan för kvinnor i det egna bostadsområdet	26
Polisnärvaro, trygga offentliga rum och sociala insatser anses viktigast för att känna sig trygg	26
Uppfattningen om jämställdheten i det egna bostadsområdet	26
Behov av jämställdhetsåtgärder inom fritids-, utbildnings-, jobb- och trygghetsåtgärder	28
Omgivningens fördomar, socioekonomisk utsatthet och god samhörighet	28
Behov av tillgängliga aktiviteter och mötesplatser	28
Antiplugg-kultur och låga förväntningar från skola	28
Civilsamhällets viktiga roll och behovet av jämställda trygga rum	29
Behov av utbildning, stöd från berörda myndigheter och jämn fördelning av obetalt hemarbete	29
Bristande kollektivtrafik försvårar för nyanlända kvinnor på landsbygden	29
Begränsningar i migrationslagstiftningen förstärker utanförskap	29
Slutsatser om utrikes födda kvinnors behov och hinder	30
Goda exempel på insatser	31
Stadsdelsmammor - att ta vara på utrikes födda kvinnors erfarenheter och kompetenser	31
KRUT - en jämställd mötesplats för unga	31
Svenska med baby - öppen förskola för språk och integration	32
Förslag på åtgärder	34
Slutnoter	36

Sammanfattning

I arbetet med denna rapport har vi sett ett stort behov av jämställdhetsåtgärder för att motverka segregation. Genom att undersöka utrikes födda kvinnors levnadsvillkor, med utgångspunkt i de av riksdagen antagna jämställdhetspolitiska målen, och genom att tillfråga målgruppen själva om vilka hinder de upplever har vi identifierat en rad jämställdhetsåtgärder som behövs i arbetet mot segregation. Rapporten utgörs av en kartläggning och behovsanalys där vi har undersökt utrikes födda kvinnors makt och inflytande i Sverige.

Rapporten visar även att jämställdhetsperspektivet är mycket eftersatt och begränsat i nuvarande forskning om segregation. Våra resultat visar också att segregation och ojämställdhet korrelerar.

Utrikes födda kvinnor är starkt underrepresenterade i maktens korridorer. För att motsvara gruppens storlek bland röstberättigade skulle representation i riksdagen behöva vara mer än dubbelt så stor. Utrikes födda kvinnor är också den grupp som deltar minst i politiska diskussioner och i idrotts- och kulturföreningar.

Ohälsotalen är högst bland utrikes födda kvinnor och samtidigt har de det lägsta deltagandet i vården. Ohälsan kan tolkas som ett symptom på brist på makt och inflytande inom övriga jämställdhetspolitiska mål. Exempelvis har endast 53,5 procent bland utrikes födda kvinnor arbete som huvudsaklig sysselsättning. Detta lägger grunden för stora skillnader i pension, där en av tre utrikes födda äldre kvinnor måste kompensera sin låga pension med bidrag.

Vi har även sett att etableringsinsatser för nyanlända anpassas efter fördomar om att kvinnor ska ta hand om hem och barn istället för att ta hänsyn till kvinnors faktiska behov och önskemål. Det obetalda hem- och omsorgsarbetet utgör därmed ett stort hinder för utrikes födda kvinnors ekonomiska självständighet och begränsar deras makt och inflytande i samhället.

Utbildning är det enda området där utrikes födda kvinnor klarar sig bättre än utrikes födda män. Kvinnor har högre utbildning än män och flickor presterar generellt bättre i skolan än pojkar och gör mer aktiva skolval. Vi ser dock att det fria skolvalet förstärker ojämställdheten och ojämlikheten inom och mellan skolor. Könsskillnaderna i skolresultat är betydande och utrikes födda pojkars låga resultat är alarmerande. Samtidigt upplever flickor och unga kvinnor en högre grad av stress och ohälsa kopplat till skolan jämfört med pojkar.

Andelen som uppger att de har blivit utsatta för våld och hot i och utanför hemmet är störst bland utrikes födda kvinnor. Resultaten visar också att flickor och unga kvinnor är den grupp vars sexualitet och relationer oftast begränsas, kopplat till en hederskontext. Utsattheten för hedersrelaterat våld och förtryck samvarierar med låg utbildningsnivå och svag etablering på arbetsmarknaden för föräldrarna, särskilt avseende mamman. Bristen på uppfångande samhällsskydd, de utsattas rädsla för att förvärpa sin situation samt rädsla för att möta rasism bidrar till att få få stöd.

I behovsanalysen har vi konsulterat fokusgrupper i Rosengård i Malmö och Vrigstad i Jönköpings län. I samtalen med grupperna från Rosengård framkommer bland annat ett behov av en mer nyanserad bild av stadsdelen och att de som drabbas värst av samhällets segregation sällan tillfrågas om sin situation. Andra hinder som framhålls är bristen på jämställda offentliga rum som begränsar flickors och kvinnors möjligheter till en meningsfull fritid samt en stark macho- och antipluggkultur som drabbar pojkars skolgång. En hög belastning av hem- och omsorgsarbete var också ett av de områden som pekades ut som ett stort hinder för kvinnornas självständighet. Även låga förväntningar från skola och myndigheter som Arbetsförmedlingen

bidrar till en känsla av utanförskap.

Kvinnorna från Vrigstad pekar på att den dåligt utbyggda kollektivtrafiken begränsar möjligheterna för etablering av nyanlända kvinnor som bor på landsbygden. Denna fokusgrupp framhåller även att inskränkningarna i migrationslagstiftningen leder till maktlöshet och förstärker segregationen.

Samtliga fokusgrupper framhöll civilsamhällets viktiga roll för att känna sammanhang och gemenskap samt för att få en plattform för att kunna göra sin röst hörd.

Vi har samlat goda exempel på insatser mot segregation med ett inbyggt jämställdhetsperspektiv. Framgångsfaktorer för insatserna som lyfts är inkludering av målgruppen i framtagandet av insatser, ett genomgående jämställdhetsperspektiv, långsiktighet och samverkan mellan flertalet aktörer. Dock är insatserna fortsatt få och kunskapsmässigt saknas ett helhetsgrepp kring utrikes födda kvinnors sammanvägda erfarenheter inom olika politikområden - en kunskapslucka som vår kartläggning delvis bidrar till att fylla.

Den dystra bilden av utrikes födda kvinnors levnadsvillkor vittnar om en ojämslälld och ojämlig fördelning av samhällets resurser. Genom satsningar på jämställdhet och kvinnors ökade makt och inflytande kan exempelvis skolegregationen och det hedersrelaterade våldet och förtrycket motverkas. Vi menar att det är av stor vikt att all uppföljning bryts ned på kön och systematiskt analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. För att se till att arbetet mot segregation genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv är det av stor vikt att insatser sker av, och i samverkan med, kvinnorörelsen.

Med denna rapport vill Sveriges Kvinnolobby rikta uppmärksamhet åt jämställdhetsfrågans betydande roll för att motverka segregation och hoppas att den kan komma att användas i det viktiga arbete som krävs för att motverka segregation. De förslag på jämställdhetsåtgärder som vi vill se är:

1. Ökade statliga, regionala och lokala anslag till kvinnoorganisationer och säkerställ deras delaktighet i stadsutvecklingen samt öka representationen av utrikes födda kvinnor i folkvalda församlingar.
2. Ta till vara på utrikes födda kvinnors kompetens och genomför riktade etablerings- och arbetsmarknadsinsatser.
3. Stärk jämställdhets- och antidiskrimineringsarbetet för att nå en likvärdig skola.
4. Genomför aktiva åtgärder för att utrikes födda kvinnors ska ta del av hälso- och sjukvård.
5. Dela föräldraförsäkringen och inför allmän förskola från två års ålder.
6. Förebygg, identifiera och ingrip mot alla former av mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.

Inledning

Sverige blir ett allt mer ojämlikt land. Flertalet forskningsrapporter visar hur klassklyftorna växer och skillnaderna mellan olika bostadsområdens socioekonomiska sammansättning ökar.¹ Bostadssegregationen cementerar och förstärker sociala skillnader, och omfattar etnisk diskriminering och socioekonomisk utsatthet.² Samtidigt finns indikationer på att jämställdheten är lägre i områden som är så kallat socioekonomiskt utsatta, det vill säga att skillnaden mellan kvinnors och mäns makt och inflytande är större i dessa områden än i andra.

Under hösten 2018 har Sveriges Kvinnolobby genomfört en kartläggning av segregation ur ett jämställdhetsperspektiv på uppdrag av Delegationen mot segregation, Delmos. Syftet med kartläggningen är att undersöka kopplingarna mellan (o)jämställdhet och segregation. Frågan är komplex och flertalet faktorer spelar in, men säkert är att frågor om segregation och jämställdhet inte går att studera separat. Denna rapport utgör en sammanfattning av kartläggningen.

Begreppet segregation

Segregation innebär att människor lever och verkar åtskilda utifrån socioekonomisk status, etnicitet och/eller demografi, exempelvis ålder eller kön. Socioekonomisk segregation anses bäst förklara uppkomsten av segregationsmönster i Sverige och betyder att människor som tillhör olika social-, inkomst- och yrkesgrupper lever sina liv åtskilda och därmed får olika förutsättningar. Studier visar också att samhällets institutionella rasism gör att etnisk och socioekonomisk segregation samvarierar, det vill säga att personer med utländsk bakgrund i högre grad lever i socioekonomisk utsatthet än personer med svensk bakgrund.

För att motverka segregation är det viktigt att se att det inte är ett bostadsområde, en stadsdel eller en skola som är segregerad, utan hela kommuner, regioner och samhället i stort. Det innebär att segregationen är relationell, till exempel att utvecklingen i skolor och bostadsområden påverkar varandra.³

Mer om rapportens upplägg

Med denna rapport strävar vi efter att besvara följande frågor:

- ▶ Hur ser levnadsvillkoren ut för utrikes födda kvinnor i Sverige utifrån de jämställdhetspolitiska målen?
- ▶ Vilka hinder för makt och inflytande upplever målgruppen?

Genom svaren på de två första frågorna vill vi besvara den sista frågan:

- ▶ Vilka insatser behövs för att stärka utrikes födda kvinnors makt och inflytande?

Målgruppen i rapporten avgränsas huvudsakligen till utrikes födda kvinnor, det vill säga kvinnor födda utanför Sverige. Gruppen kvinnor med utländsk bakgrund, alltså som är födda i Sverige med en eller två utrikes födda föräldrar, benämns i enstaka fall. Det ska sägas att båda dessa grupper är breda och omfattar kvinnor från hela världen som bär på skilda erfarenheter. Trots det, menar vi att sammanvägningen av levnadsvillkoren för dessa grupper kan berätta något om samhällets strukturella problem utifrån kön och härkomst.

Rapporten består av tre huvuddelar. Först presenteras kartläggningen av utrikes födda kvinnors levnadsvillkor utifrån de jämställdhetspolitiska målen, som ger en strukturell bild av målgruppens situation. Därefter presenteras en behovsanalys som utgörs av resultatet av en enkätundersökning och samtal med fokusgrupper. Härfter lyfts några goda exempel på insatser mot segregation där det finns ett inbyggt jämställdhetsperspektiv. Till sist presenteras Sveriges Kvinnolobbys viktigaste förslag på jämställdhetsåtgärder för att motverka segregation.

Mål för jämställdhet

Vi har utgått från de, av riksdagen antagna, sex jämställdhetspolitiska delmålen i vår sammanställning av levnadsvillkor för målgruppen. Det övergripande målet för Sveriges jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.⁴

DE SEX JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA DELMÅLEN

Delmål 1: En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.

Delmål 2: Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Delmål 3: Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Delmål 4: Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Delmål 5: Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Delmål 6: Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Åtagande om jämställdhetsintegrering

För att nå de jämställdhetspolitiska målen har riksdagen antagit en strategi om jämställdhetsintegrering, vilken kräver att ett jämställdhetsperspektiv alltid ska finnas med i myndigheters arbete och i de samhälleliga insatser som genomförs på nationell, regional och lokal nivå.⁵ Även i den föregående regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation står uttryckligen att ett jämställdhetsperspektiv ska genomsyra arbetet.⁶

Bristande jämställdhetsperspektiv i forskning om segregation

Med anledning av den tydliga ambitionen att jämställdhet ska genomsyra arbetet mot segregation har vi försökt undersöka i vilken mån jämställdhetsperspektivet faktiskt finns med i den forskning om segregation som genomförs i Sverige.

Vetenskapsrådet, VR, har gjort en kartläggning över svensk forskning om segregation. I läsningen av VR:s rapport ser vi att jämställdhetsperspektivet är begränsat i de forskningsansökningar som beviljas statliga medel. VR:s kartläggning omfattar 135 forskningsansökningar som beviljades statliga forskningsmedel mellan 2008 och 2017. Ansökningarna berörde områden som boendesegregation, segregation och brott, segregation och arbetslöshet, skolsegregation, segregation och demokrati/civila samhället samt segregation och hälsa. VR konstaterar att segregationsforskningen i Sverige till stor del missar att undersöka segregationens orsaker och effekter, och i rapporten framkommer även att det saknas en politisk vilja att fylla dessa kunskapsluckor.⁷

Vi ser även att jämställdhetsperspektivet inte finns med som en utvärderingspunkt över forskningens innehåll, därför vet vi inte exakt hur många av forskningsprojekten som beaktar jämställdhet. Ordet jämställdhet nämns inte över huvud taget i VR:s kartläggning. Vid en sökning efter orden ”kön” eller ”kvinn-” framkommer att endast en forskningsstudie behandlar unga kvinnors levnadsförhållanden med utgångspunkt i så kallat socioekonomiskt utsatta områden. Tre projekt fokuserar, bland annat, på att söka innovativa metoder för att bryta kvinnors långtidsarbetslöshet och bland projekten som studerar skolsegregation undersöker en studie ”kvinnors ökade övertag i form av betyg och kunskaper i skolan”. Vidare nämns att ungefär hälften av de 13 projekt som fokuserar på boendesegregation, av de totalt 135 studerade, innehållsmässigt handlar om ”grannskapseffekter, planering och politik för blandade bostadsområden, genusperspektiv på boende och segregation, de mer resursstarkas självsegregation, demografisk segregation och multikulturalismen i konkret stadsplanering.”⁸

Jämställdhetsperspektivet tycks alltså vara mycket eftersatt i svensk forskning om segregation. Detta innebär en allvarlig brist eftersom den kunskap vi erhåller utgår från en manlig norm och missar att synliggöra kvinnors behov och erfarenheter samt vilka konsekvenser segregationen medför för kvinnor.

Utrikes födda kvinnors makt och inflytande – vad säger forskningen och statistiken?

Vi har med hjälp av uttag från SCB:s statistikdatabas, forskningsrapporter och utredningar samlat kunskap om hur utrikes födda kvinnors levnadsvillkor ser ut i relation till de sex jämställdhetspolitiska målen. I detta avsnitt presenterar vi resultaten.

Som utgångspunkt används jämförelsegrupper kvinnor och män med svensk bakgrund, som betyder personer födda i Sverige med föräldrar födda i Sverige, utifrån SCB:s kategorisering. I enstaka fall används endast inrikes födda som jämförelsegrupper, med anledning av att statistik och forskning inom vissa områden endast utgått från en sådan kategorisering.

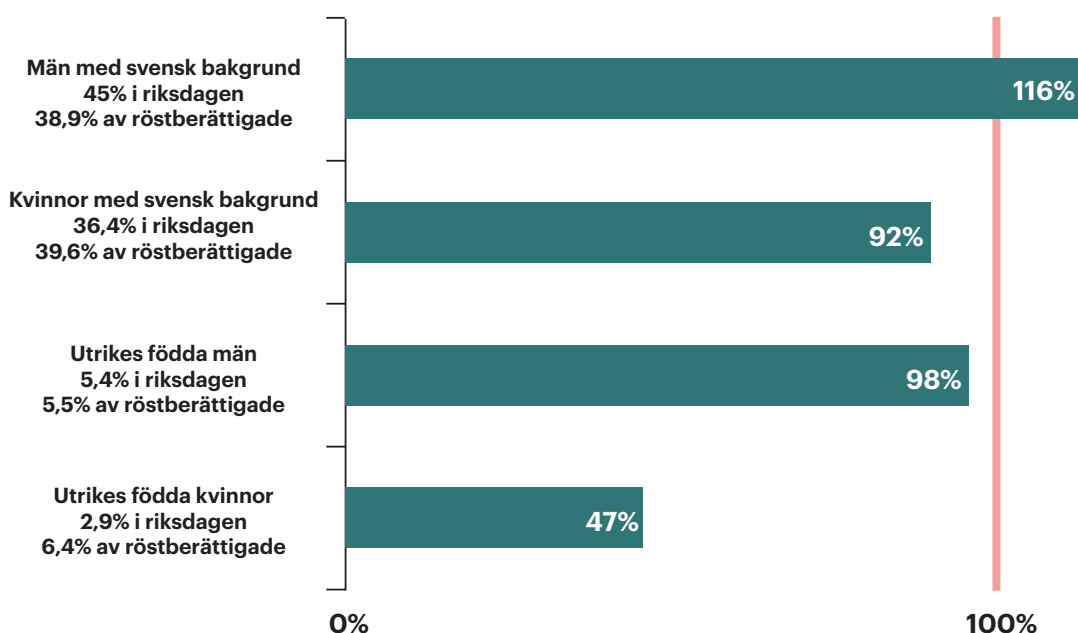
Makt och inflytande

Utrikes födda kvinnors förutsättningar för att forma beslutsfattande och vara aktiva medborgare har undersökts genom att titta på representation i riksdagen, politisk aktivitet, valdeltagande och aktivitet i föreningslivet.

Utrikes födda kvinnor är mer underrepresenterade än andra grupper i riksdagen

Endast 2,9 procent av riksdagsledamöterna efter 2014 års val var utrikes födda kvinnor, medan andelen bland röstberättigade i samma grupp var 6,4 procent. Det innebär att gruppen riksdagsledamöter hade behövt vara mer än två gånger så stor för att motsvara andelen röstberättigade. Vi kan se att utrikes födda män är nästan till fullt representerade i relation till gruppens storlek bland röstberättigade och att män med svensk bakgrund är överrepresenterade med 16 procentenheter (se figur 1).

Figur 1: Representation i riksdag

Figur 1 visar representation i riksdag efter 2014 års riksdagsval efter kön och utrikes född/svensk bakgrund. Uppgifter om grupperna med utländsk bakgrund, d v s inrikes födda med en eller två utrikes födda föräldrar, presenteras inte i denna sammanställning.

Stor skillnad mellan utrikes födda och personer med svensk bakgrund i politiskt deltagande

Vid undersökning av medlemskap i politiska partier är skillnaden mellan män och kvinnor med svensk bakgrund och utrikes födda kvinnor och män markant. Andelen som är medlemmar i politiska partier är en och en halv gång så stor för kvinnor med svensk bakgrund jämfört med utrikes födda kvinnor. Bland de med svensk bakgrund är män något mer representerade än kvinnor, 6,2 procent jämfört med 5,4 procent. För utrikes födda är könsfördelningen mer jämn med 3,8 procent av männen jämfört med 3,6 procent av kvinnorna.

Utrikes födda kvinnor är också den grupp där högst andel säger att de inte diskuterar politik (34,8 procent). Motsvarande siffra för kvinnor med svensk bakgrund är 22 procent. Bland män är det 30 procent av utrikes födda och 17,1 procent med svensk bakgrund som inte diskuterar politik. Återigen är skillnaden som störst mellan utrikes födda och personer med svensk bakgrund.⁹

Valdeltagandet är lägre bland utrikes födda

Valdeltagandet är en indikation på inflytande och möjligheten att påverka och känna sig delaktig i samhället. Skillnaden mellan utrikes födda och kvinnor och män med svensk bakgrund är betydande. Bland utrikes födda kvinnor var valdeltagandet 72 procent jämfört med 90,2 procent bland kvinnor med svensk bakgrund i 2014 års val. Motsvarande siffror för män är 72,4 procent för utrikes födda jämfört med 88,9 procent för män med svensk bakgrund.¹⁰

Betydligt vanligare att kvinnor med svensk bakgrund är medlem i en idrottsförening än utrikes födda kvinnor

Det är ungefär tre gånger så vanligt att kvinnor med svensk bakgrund är medlem i en idrottsförening jämfört med utrikes födda kvinnor (29,7 procent respektive 10,5 procent). Motsvarande andel för männen är 37,8 procent för män med svensk bakgrund och 19,2 procent för utrikes födda män. Vilket innebär att andelen utrikes födda män som är medlem i en idrotts- eller friluftsförening är nästan dubbelt så stor som andelen utrikes födda kvinnor.

För de som är medlemmar i en kultur-, musik-, dans- eller teaterförening är andelen utrikes födda kvinnor hälften så stor som för kvinnor med svensk bakgrund (6,4 procent respektive 12,9 procent). Motsvarande andel för män är 7,5 procent för utrikes födda och 10,2 procent för män med svensk bakgrund.¹¹

Sammanfattande kommentar om utrikes födda kvinnors makt och inflytande

När det kommer till demokratisk delaktighet syns stora skillnader mellan utrikes födda och personer med svensk bakgrund. Ytterligare stora skillnader syns sedan i nedbrytningen på kön, särskilt när det kommer till representation i riksdag där utrikes födda kvinnor är långt ifrån representerade, medan utrikes födda mäns representation nästan uppnår sin storlek. Sammanfattningsvis kan sägas att utrikes

födda kvinnors låga politiska aktivitet, deltagande i föreningslivet och valdeltagande vittnar om att Sverige har långt kvar till delmålet om att kvinnor ska ha samma rätt som män att vara aktiva medborgare och forma villkoren för beslutsfattandet.

Ekonomi

För att förstå utrikes födda kvinnors förutsättningar för ekonomisk självständighet livet ut presenterar vi här statistik och forskning om betalt arbete, etablering av nyanlända, ekonomisk utsatthet och pensioner.

Endast lite mer än hälften av alla utrikes födda kvinnor i Sverige har arbete som huvudsaklig sysselsättning

Utrikes födda kvinnor är bland de grupper i samhället som har lägst etablering på arbetsmarknaden. Andelen som har betalt arbete som sin huvudsakliga sysselsättning är endast 53,3 procent jämfört med 63,9 procent för utrikes födda män. Motsvarande siffror för personer med svensk bakgrund är 74,9 procent för kvinnor respektive 77,8 procent för män.¹²

Kvinnor uteblir i högre utsträckning än män från etableringsinsatser för nyanlända

I Sveriges Kvinnolobbys granskning Snabbspår & Stickspår från 2017 framkommer att kvinnor i lägre utsträckning än män tar del av etableringsinsatser för nyanlända, och att en låg andel kvinnor kommer i arbete eller studier efter deltagande i programmet.

Bland kvinnor med en etableringsplan var 18 procent förhindrade att medverka i aktiviteter, jämfört med tre procent av männen. Föräldraledighet var det vanligaste skälet för både kvinnor och män att utebli, men var betydligt vanligare för kvinnor (16 procent av kvinnorna med en etableringsplan uteblev på grund av föräldraledighet respektive en procent av männen). Utredningar har även visat att kvinnors etableringsplaner i högre grad anpassas efter omsorgsarbete och att handläggare ålägger kvinnor lägre aktiveringskrav än män.¹³ Andra skäl till förhinder var till exempel sjukdom. Men det lägre deltagandet kan också bero på att kvinnor inte erbjuds eller anvisas till etableringsinsatser i samma utsträckning som män. Sveriges Kvinnollobbys tidigare granskning har också visat att många subventionerade arbeten återfinns i mansdominerade branscher, där tröskeln för utrikes födda kvinnor är högre. Vi ser alltså att etableringsinsatserna inte är anpassade efter kvinnors behov.¹⁴

Ekonomisk utsatthet - betydande skillnader mellan utrikes födda personer och personer med svensk bakgrund

Skillnaderna i ekonomiska förutsättningar är betydande mellan utrikes födda personer generellt och personer med svensk bakgrund. Fyra av tio utrikes födda män och kvinnor saknar kontantmarginal, det vill säga möjlighet att täcka oförutsedda utgifter. I statistiken syns alltså ingen nämnvärd skillnad avseende kön inom gruppen utrikes födda. Den stora skillnaden finns mellan utrikes födda och personer med svensk bakgrund, där andelen män utgörs av endast 12 procent och kvinnor 16 procent.¹⁵

En större andel utrikes födda män än utrikes födda kvinnor anger att de har ekonomiska svårigheter, exempelvis att få pengarna att räcka till fasta utgifter som hyra, lån och räkningar (5,3 procent och 3,2 procent). Motsvarande siffror bland personer med svensk bakgrund är 2,5 procent för kvinnor och 2,3 procent för män. Men i gruppen med utländsk bakgrund, det vill säga inrikes födda med utrikes födda föräldrar, är andelen kvinnor som uppger ekonomiska svårigheter betydligt större än för män (5,8 procent respektive 2,5 procent). Här råder alltså motsatt förhållande med avseende på kön än för gruppen utrikes födda.¹⁶

Andelen som uppger oro över hushållets ekonomi är jämförbar med de som saknar kontantmarginal, men något mindre. Ungefär en tredjedel av både utrikes födda män och kvinnor upplever oro medan endast 11,9 procent av män med svensk bakgrund upplever oro i förhållande till hushållets ekonomi. Motsvarande andel för kvinnor med svensk bakgrund är högre och utgörs av 15,6 procent.¹⁷

Utrikes födda kvinnor har lägst pensioner

Pensionssystemets utformning slår hårt mot personer som nyligen kommit till Sverige eftersom ersättningen avgörs av antal arbetade år i landet. I en undersökning av SCB från 2012 där medianinkomsten bland äldre undersöktes med avseende på utrikes- respektive inrikes födda män och kvinnor konstateras stora skillnader. Medianinkomsten är 1800 kronor lägre i månaden för utrikes födda män 65 år och äldre, jämfört med inrikes födda män i samma åldersgrupp. Mellan utrikes- och inrikes födda kvinnor i pensionsåldern är skillnaden 700 kronor per månad.¹⁸

Garantipensionen, som betalas ut för att kompensera en låg inkomstgrundande pension, betalas främst ut till kvinnor eftersom kvinnor har förvärvsarbetat i lägre grad än män. Bland både utrikes- och inrikes födda kvinnor får mer än sex av tio sin pension i form av garantipension, jämfört med tre av tio bland utrikes födda män och endast 13 procent bland inrikes födda män. Utrikes födda kvinnor är också den grupp som har störst behov av bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Drygt 30 procent av utrikes födda kvinnor 65 år och äldre får en del av sin inkomst från bidrag. För inrikes födda kvinnor och utrikes födda män är siffran omkring 20 procent, medan motsvarande siffra för inrikes födda män är endast sex procent.¹⁹

Sammanfattande kommentar om utrikes födda kvinnors ekonomi

Sammanfattningsvis pekar utrikes födda kvinnors låga förvärvsfrekvens och pensioner på att vi har en lång väg kvar till målet om kvinnors ekonomiska självständighet livet ut. Detta bekräftas av att andelen kvinnor med ekonomiska svårigheter är mer än dubbelt så stor som andelen män i gruppen med utländsk bakgrund. Samtidigt upplever en större andel utrikes födda män ekonomiska svårigheter än utrikes födda kvinnor, trots att utrikes födda kvinnor är sämst etablerade på arbetsmarknaden.

Utbildning

Delmålet om att uppnå jämställd utbildning är av stor vikt för att motverka segregation. Detta avsnitt gräver därför djupare i sambandet mellan skola, segregation och jämställdhet. Förutom information om utbildningsnivå visas här statistik över arbetslöshet för högutbildade inrikes- och utrikes födda.

En ojämlik skola

Flera studier och rapporter visar att skolegregationen är allvarlig i Sverige. En rapport från UNICEF konstaterar att Sverige ligger på plats 25 av 41 bland OECD-länderna när det kommer till jämlikhet i skolan.²⁰

En annan aktuell rapport på temat skolegregation visar att i 28 av 30 studerade svenska kommuner är skolan segregerad.²¹ I friskolor är elever med högutbildade och/eller inrikes födda föräldrar överrepresenterade, medan kommunala skolor i större utsträckning har elever vars föräldrar har lägre utbildningsnivå och/eller är utrikes födda. Den främsta anledningen är, enligt rapporten, det fria skolvalet. Boendesegregation anges också vara bidragande men även i dessa fall förstärker det fria skolvalet skillnaderna mellan skolorna. Möjligheten att välja skola nyttjas främst av familjer med en högre socioekonomisk status vilket leder till att den svenska skolan spär på socioekonomiska och kunskapsmässiga skillnader mellan elever.

En ojämställd skola

Studier visar också att flickor i högre utsträckning gör aktiva utbildningsval i jämförelse med pojkar. Detta tycks ha ett samband med att elever som presterar bättre också gör mer medvetna val, samt att den så kallade "antipluggkulturen" är mer behäftad bland pojkar. Detta påverkar intresset för skolan i stort och därmed intresset för att välja skola.²² Studier visar också att könsskillnaderna är större i skolor med lägre genomsnittsresultat, det vill säga skolor med högre kvalitet är också mer jämställda.²³

I UNICEF-rapporten placerar sig Sverige bland de länder med störst könsskillnader avseende läskunskaper, där flickor uppvisar 8,2 procent bättre resultat än pojkar vid 15 års ålder. När det kommer till utrikes födda elevers läsresultat ligger Sverige även här i botten på plats 23 av 25. En tidigare UNICEF-rapport från 2016 pekar på att Sverige även uppvisar större könsskillnader i skolresultat än genomsnittet bland OECD-länderna.²⁴

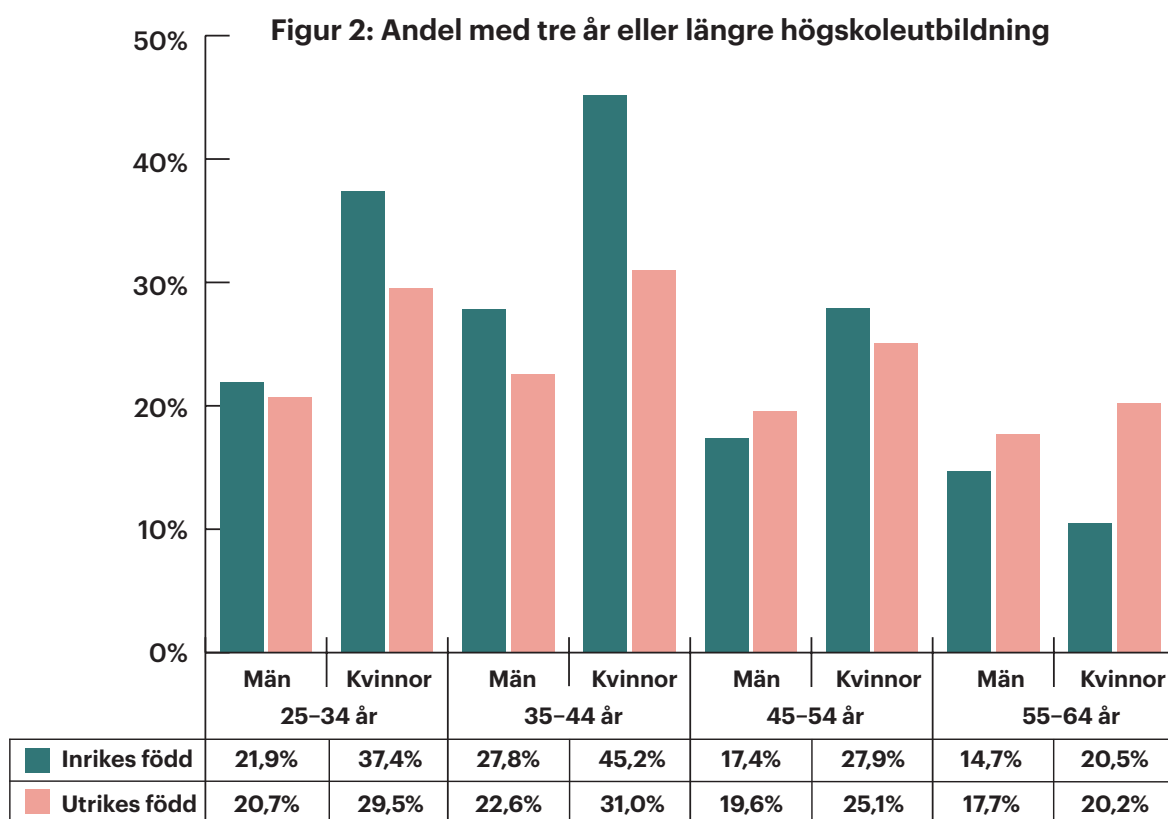
När det kommer till hälsa i relation till skolan har flickor i högre grad stressrelaterade symptom än pojkar. Dessa könsskillnader är genomgående från grundskolenivå upp till högskolan. Utrikes födda högstadieungdomar, oavsett kön, uppvisar även lägre tilltro till skolan, starkare känslor av missnöje och många upplever särbehandling på grund av sitt ursprung.²⁵

Kön utgör en större faktor än ursprung i relation till skolresultat

Könsskillnaderna i behörighet till gymnasium och högskola är mycket stora. Bland utrikes födda högstadieelever var 61 procent av flickorna och 37 procent av pojkarna behöriga till gymnasiet 2017. Av unga med utländsk bakgrund har lite mer än 70 procent av flickorna och drygt 50 procent av pojkarna gymnasiebehörighet.²⁶ En rapport om ungas livsvillkor i Sverige av forskningsinstitutet FORTE visar också att flickor med utländsk bakgrund har högre behörighet till högskola än pojkar med svensk bakgrund. Det konstateras således att kön utgör en större faktor i relation till skolresultat än ursprung.²⁷

Utrikes födda kvinnor är mer högutbildade än utrikes födda män men skillnaderna mellan inrikes och utrikes födda är stora

Vid jämförelse av utrikes födda kvinnor och män samt kvinnor och män födda i Sverige (25-64 år), syns att en högre andel kvinnor än män har högre utbildning (se figur 2).

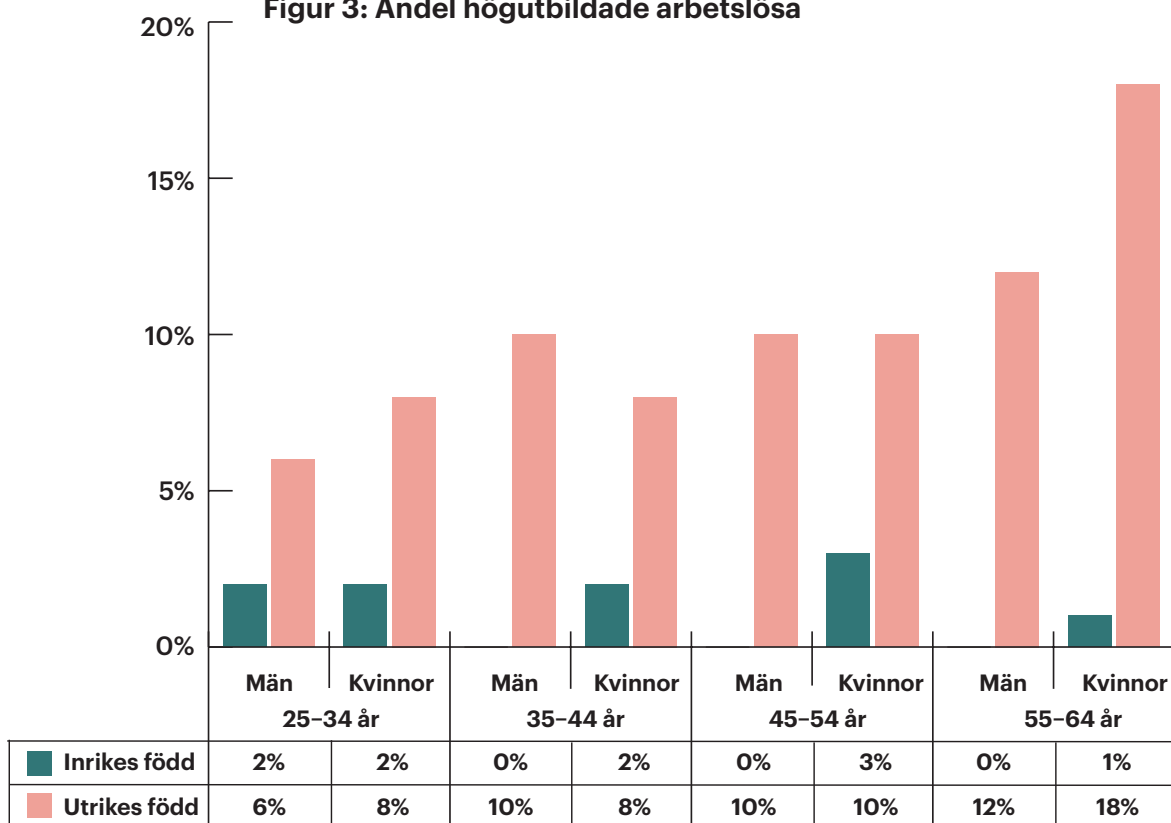

Figur 2 visar andelen utrikes-/inrikes födda män och kvinnor med tre år eller längre högskoleutbildning. Observera att här används jämförelsegrupp inrikes födda istället för svensk bakgrund.

Högutbildade utrikes födda kvinnor är i högre utsträckning arbetslösa än högutbildade utrikes födda män

Trots att kvinnor generellt sett är högre utbildade är en betydligt större andel av dem arbetslösa i jämförelse med män (se figur 3). SCB:s senaste siffror från 2009 visar störst skillnad bland högutbildade utrikes födda 55-64 år, där 12 procent av männen är arbetslösa och hela 18 procent bland kvinnorna. Endast bland utrikes födda i åldersgruppen 35-44 år är könsskillnaderna de motsatta. Störst skillnader syns dock mellan gruppen inrikes födda och utrikes födda generellt. Notera att statistiken visar att bland inrikes födda högutbildade män är 0 procent arbetslösa i åldrarna 35-64 år.

Figur 3: Andel högutbildade arbetslösa

Figur 3 visar andelen utrikes-/inrikes födda män och kvinnor med tre år eller längre högskoleutbildning som är utan arbete. Observera att jämförelsegrupp är inrikes födda och ej personer med svensk bakgrund.

Sammanfattande kommentar utrikes födda kvinnor och utbildning

Vi ser att den ojämlika skolan, som förstärks av det fria skolvalet, spär på ojämställdheten. En viktig observation är alltså att skolor med högre kvalitet är mer jämställda. Detta tyder på att satsningar på jämställdhet i skolan kan leda till mer likvärdighet.

Samtidigt är målet om att uppnå jämställd utbildning långt ifrån uppnått. Siffrorna över utrikes födda kvinnors villkor för utbildning bekräftar tidigare studiers resultat om att könsskillnaderna är stora, och att flickor och kvinnor presterar bättre än pojkar. Skolresultaten skulle kunna tyda på att utrikes födda flickor har större möjligheter än utrikes födda pojkar till makt och inflytande med avseende på utbildning. Samtidigt är ohälsotalen kopplat till skolan högre bland flickor och utrikes födda, och trots att en högre andel utrikes födda kvinnor är högutbildade är en högre andel av dem arbetslösa. Alltså, möter utrikes födda kvinnor och tjejer andra hinder i samhället som begränsar deras makt och inflytande.

Obetalt hemarbete

Målet om att nå jämn fördelning av obetalt hem- och omsorgsarbete är en nyckel för att nå andra delmål såsom ekonomisk jämställdhet. Undersökningar på området är dock begränsade. I detta avsnitt har vi därför främst fokuserat på de studier som finns över föräldraledighet.

Tid som läggs på obetalt hemarbete

En statistisk jämförelse över det obetalda hemarbetet uppdelat på kvinnor och män, utrikes födda och svensk bakgrund, har varit svår att finna. I SCB:s senaste mätningar, från 2010, över befolkningens tidsanvändning (20-84 år gamla) konstateras att kvinnor lägger i genomsnitt 4 timmar om dagen på obetalt hemarbete och att män lägger i genomsnitt 45 minuter mindre tid än kvinnor.²⁸

Ojämställt uttag av föräldrapenningdagar och bristande kunskap om sina rättigheter

Att undersöka uttaget av föräldrapenningdagar är ett sätt att mäta obetalt hemarbete. En studie från Försäkringskassan visar att fördelningen av föräldraledighet samvarierar med fördelningen av betalt och obetalt arbete i stort. Det vill säga ett icke-jämställt uttag av föräldraledighet leder till en ojämn fördelning av övrigt obetalt hem- och omsorgsarbete.²⁹

Några utredningar har fokuserat på nyanländas föräldraledighet och uppmärksammat att en stor andel nyanlända som får barn efter ankomsten till Sverige inte använder föräldrapenning alls och att bland de som gör ett uttag är det mycket ojämställt. Bland nyanlända var andelen män som inte alls tar ut föräldrapenningdagar under de första fyra åren hög, 33 procent av papporna från EU/Norden och 37 procent bland papporna från övriga länder. Motsvarande siffror för mammorna var 10 procent och fyra procent. För inrikes födda föräldrar var motsvarande siffror under samma period sju procent av männen och en procent av kvinnorna. En potentiell orsak till att en högre andel nyanlända inte tar ut föräldrapenning bedöms vara brist på information om hur föräldraförsäkringssystemet fungerar.³⁰

Handläggares könsstereotypa bedömningar kring hem- och omsorgsarbete påverkar etablering

Samtidigt konstaterats i en utredning om nyanlända kvinnors och anhöriginvandrarers ställning på arbetsmarknaden att handläggare anpassar insatserna efter egna fördomar om vad kvinnor behöver snarare än efter deras faktiska behov. Detta har lett till att nyanlända kvinnors insatser i högre grad anpassas för att de ska kunna ta hand om hem och barn. Utredningen drog slutsatsen att svenska myndigheters könsstereotypa föreställningar om hem- och omsorgsarbete leder till att kvinnor ges sämre möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.³¹

Högre utbildning och inkomst främjar jämställd fördelning men kön är fortsatt den största faktorn

Även i Försäkringskassans statistik över föräldraledighet har det varit svårt att finna studier som jämför utrikes födda och personer med svensk bakgrund. I de senaste analyserna som Försäkringskassan gjort avseende jämställdhet i föräldraförsäkringen konstateras att utbildning och inkomst ökar sannolikheten för ett jämställt uttag. Att mamman har en högskoleutbildning som är två år eller längre mer än fördubblar sannolikheten för ett jämställt uttag, detsamma gäller om mamman är höginkomsttagare.³²

De stora skillnaderna i förvärvsfrekvens mellan utrikes födda kvinnor och män och skillnaderna i utbildningsnivå mellan inrikes födda och utrikes födda kvinnor, talar alltså för att utrikes födda kvinnor har en hög belastning av obetalt hemarbete.

Samtidigt visar Försäkringskassans rapport att det endast är i 20 procent av fallen där mamman har en hög utbildning som ett jämställt uttag råder. I de fall där mamman har en hög inkomst är det bara 28 procent som delar lika. Rapporten konstaterar alltså att trots att högre utbildning och inkomst hos mamman främjar ett jämställt uttag, är kön den enskilt största förklaringen för hur mammor och pappor delar föräldrapenningdagarna mellan sig.³³

Sammanfattande kommentar om utrikes födda kvinnors obetalda hemarbete

Sammanfattningsvis kan sägas att mer forskning behövs kring utrikes födda kvinnors obetalda hemarbete. Sambandet mellan lägre nivåer av utbildning i jämförelse med inrikes födda, låg inkomst och hög belastning av obetalt hem- och omsorgsarbete tyder på att utrikes födda kvinnor bär en oproportionerligt stor del av det obetalda hem- och omsorgsarbetet på sina axlar. Att nyanlända inte får tillräcklig information om föräldraförsäkringen och att svenska myndigheter, som borde stimulera ett jämställt ansvar, fortsätter göra stereotypa bedömningar gör det svårare att uppnå målet om en jämn fördelning av obetalt hem- och omsorgsarbete för gruppen utrikes födda.

Hälsa

Det femte jämställdhetspolitiska delmålet anger att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt tillgång till vård och omsorg på lika villkor. Här ska sägas att uppgifterna om målgruppens ohälsa kan tolkas som ett symptom på ojämställdhet och ojämlikhet inom områdena för de andra jämställdhetspolitiska delmålen. I detta avsnitt presenteras även statistik kring bostadssituation såsom trångboddhet då detta är ett område som korrelerar med ohälsa.

Utrikes födda kvinnors ohälsa är dubbelt så stor som för kvinnor med svensk bakgrund

En avsevärt högre andel utrikes födda kvinnor uppger att de har dålig hälsa. Andelen bland utrikes födda kvinnor är dubbelt så hög jämfört med kvinnor med svensk bakgrund (11,8 procent respektive 5,9 procent). Andelen utrikes födda män med dålig hälsa är även större än för män med svensk bakgrund (6,9 procent jämfört med 4,2 procent).

Svåra besvär av ångslan, oro eller ångest är betydligt vanligare bland utrikes födda kvinnor än för kvinnor med svensk bakgrund (12,1 procent respektive 7,2 procent). Motsvarande siffra för utrikes födda män är 8,3 procent och 4,6 procent för män med svensk bakgrund.³⁴

Utrikes födda kvinnor har bristande tillgång till vård

I en av Riksrevisionens granskningar av sjukvården, framkommer att nedläggningar av vårdcentraler i större utsträckning sker i socioekonomiskt utsatta områden trots att vårdbehovet är större där än i övriga bostadsområden. Granskningen visar också att dessa nedläggningar framförallt har en negativ effekt för kvinnor, då färre kvinnor söker och får vård.³⁵

I en undersökning av migration och hälsa av Region Skåne ses stora skillnader i uppsökande och deltagande i vården mellan utrikes födda kvinnor och kvinnor med svensk bakgrund. Exempelvis är det vanligare att utrikes födda kvinnor uteblir från hälsokontroller såsom cellprovtagning för livmoderhalscancer och mammografi. Språksvårigheter och otillgänglig information anges vara bidragande orsaker till detta.

Trots att en betydligt högre andel utrikes födda kvinnor har psykiska besvär är det fler inrikes födda kvinnor som får vård och behandling, vilket har att göra med de stora skillnaderna i tillgång till och deltagande i vården. Av de kvinnor som har erfarenhet av flykt bär många med sig trauma bland annat från sexuellt våld. Studier visar att vården behöver bli bättre på att identifiera och behandla dessa allvarliga åkommor.³⁶

Utrikes födda kvinnor har sämre mödrahälsa än inrikes födda

Mödradödligheten i Sverige är bland den lägsta i världen. Men risken att dö i samband med förlossning är fyra gånger högre om mamman är utrikes född och förlossningsrädsla bland utrikes födda är dubbelt så vanlig som för inrikes födda, men det ska också sägas att mörkertalet är stort.³⁷

Sjukvården är dålig på att fånga upp kvinnor som blivit utsatta för könsstympning

Ett annat område relaterat till mödra- och kvinnohälsa är könsstympning. Ungefär 38 000 kvinnor i Sverige beräknas ha utsatts för könsstympning enligt Socialstyrelsen. Undersökningar visar dock att sjukvården missar att fånga upp dessa kvinnor då hälsoundersökningar sällan omfattar frågor som berör könsstympning. Enligt Region Skånes omvärldsanalys rekommenderar endast vissa landsting, exempelvis Stockholm, att dessa frågor ska ingå i andra hälsoundersökningar.³⁸

Trångboddhet vanligast bland ensamstående mammor och utrikes födda

Kopplingen mellan maktlöshet kring sin bostadssituation och psykisk ohälsa konstateras i flera rapporter.³⁹ I FORTE-rapporten från 2018 efterfrågas dock mer forskning kring boendevillkor med avseende på kön. Där konstateras att trångboddhet⁴⁰ är vanligare bland ungdomar med utomeuropeisk bakgrund och de som bor med en ensamstående mamma jämfört med ungdomar med svensk bakgrund och ungdomar med sammanboende föräldrar. Barn med utländsk bakgrund bor även oftare

med en ensamstående mamma.⁴¹ Samma mönster kring trångboddhet återkommer bland vuxna. Hela 14 procent av utrikes födda kvinnor och 15,8 procent av utrikes födda män lever trångbott jämfört med endast 1,9 procent kvinnor och 2 procent för män med svensk bakgrund.⁴²

Sammanfattande kommentar om utrikes födda kvinnors hälsa

Sammanfattningsvis kan sägas att förutsättningarna för en god hälsa är ojämnt och ojämnt fördelade i befolkningen och att utrikes födda kvinnor är den grupp som mår allra sämst. Att en betydande andel utrikes födda kvinnor upplever fysisk och psykisk ohälsa samtidigt som vården är otillgänglig för målgruppen är alarmrande. Trångboddhet, obehandlade trauman och otillgänglig information gör att utrikes födda kvinnors rätt till en god hälsa är långt ifrån säkerställd. Målet om kvinnor och mäns rätt till vård och omsorg på lika villkor är långt borta.

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor omfattar inte bara fysiskt våld utan även materiellt, ekonomiskt, psykiskt och sexuellt våld. Ofta innefattar våldet även andra begränsningar i kvinnors vardag i form av kontroll av vilka kläder en får lov att bära, vem en får lov att umgås med, med mera. I detta avsnitt redogörs för kvinnors otrygghet och utsatthet för patriarkalt våld och förtryck.

Andelen som uppger att de blivit utsatta för hot och våld är störst bland utrikes födda kvinnor och mörkertalet är stort

SCB:s statistikdatabas samlar data kring befolkningens upplevelse av otrygghet. Andelen som blivit utsatta för hot och våld är högst i gruppen utrikes födda kvinnor (7,9 procent jämfört med 6,7 procent för kvinnor med svensk bakgrund). Andelen män i båda grupper är jämförbara med varandra med 6,7 procent för utrikes födda män och 6,5 procent för män med svensk bakgrund. När det kommer till att ha blivit utsatt för hot och våld i bostad är andelen bland utrikes födda kvinnor mer än dubbelt så stor som andelen bland kvinnor med svensk bakgrund (2,5 procent, jämfört med 1,1 procent). Motsvarande siffror i gruppen män är en procent för utrikes födda och 0,6 procent för de med svensk bakgrund.⁴³

Viktigt att understryka är att mörkertalet för våldsutsatthet i hemmet är stort och kan skilja mellan olika grupper. Enligt WHO och FN är mäns våld mot kvinnor en av de största orsakerna till ohälsa hos kvinnor världen över.⁴⁴

Betydligt fler kvinnor än män upplever otrygghet i det offentliga rummet

Skillnaderna mellan andelen kvinnor och män som uppger att de avstått från att gå ut på kvällen på grund av rädsla för hot eller våld är markanta. Bland utrikes födda kvinnor är siffran 21,8 procent och för kvinnor med svensk bakgrund 24,3 procent. Jämförelsevis med männen där 8,5 procent av de utrikes födda och 5,7 procent av de med svensk bakgrund känner sig otrygga utomhus på kvällen.⁴⁵

I FORTE-rapporten anges att barn till utrikes födda i högre utsträckning upplever otrygghet i sitt bostadsområde och att sambandet mellan utländskt ursprung och otrygghet är signifikant för gruppen flickor. I intervjuer med barn och unga i socioekonomiskt utsatta områden framkommer även att det nästan uteslutande är flickor och unga kvinnor som upplever rädsla för att utsättas för sexuellt våld.⁴⁶

Många unga lever under hedersnormer

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär begränsningar och kontroll av sexualitet, relationer och kroppsliga uttryck som sanktioneras av ett kollektiv i syfte att bestraffa oönskade beteenden som kan dra vanära över kollektivet. Inom hederskontexter är våldsfrekvensen hög även vad gäller våld som inte motiveras av heder utan som snarare faller in under det generella begreppet mäns våld mot kvinnor. En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck på uppdrag av Malmö Stad, Göteborgs Stad och Stockholm Stad lanserades i november 2018.⁴⁷ Kartläggningen visar att antalet unga som lever inom en hederskontext är omfattande. En av tio niondeklassare i Stockholm påverkas av hedersnormer, andelen är lika stor i Göteborg medan Malmö sticker ut med dubbelt så många niondeklassare som uppger att de lever i en hederskontext. Undersökningen visade också att en stor andel av de som uppgav att de lever under hedersnormer, såsom att inte få välja partner själv, inte upplever att de är utsatta för hot eller behöver söka stöd.

Utrikes födda unga personer samt unga personer med utrikes födda föräldrar är överrepresenterade bland de som utsätts för hedersrelaterat våld.⁴⁸ Flickor och unga kvinnor är den grupp som utsätts mest för det forskarna definierar som oskuldsnormer, det vill säga begränsning och kontroll av sexualitet och relationer av familj och släkt. Pojkar och unga män lever i högre utsträckning under våldsnormer än oskuldsnormer. Våldsnormer kopplat till en hederskontext innebär utsatthet för våld av familj och släkt på grund av att ha vanärat familj och släkt, men våldsnormen innefattar också att utsätta andra för våld, på grund av förväntningar och påtryckningar från familj och släkt. I gruppen som förväntas utsätta andra för våld är pojkar och män överrepresenterade.

En särskilt sårbar grupp bland de som lever i en hederskontext är flickor och kvinnor med funktionsnedsättningar. Denna grupp utsätts i stor utsträckning för hot och våld, tvångsgifte och isolering. Yrkesverksamma inom LSS har ofta liten kunskap om målgruppen och vet inte hur de ska hantera ärenden där hedersrelaterat förtryck och våld misstänks.⁴⁹

Forskningen visar att kontroll över den utsatta och rädsla för att förvärpa sin situation gör att få söker stöd samtidigt som det sociala skyddsnät som ska fånga upp dessa fall ofta saknas. Även brist på tillit till samhälleliga insatser och rädsla för stereotypifiering och rasism bedöms bidra till att utsatta inte söker stöd.⁵⁰

Utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samvarierar med låg utbildningsnivå och svag etablering på arbetsmarknaden hos föräldrarna. Mammans svaga koppling till arbetsmarknaden är särskilt utmärkande. Unga som lever under hedersnormer har i mycket större utsträckning en mamma som inte arbetar jämfört med andra unga. Fattigdom och trauma samvarierar också med starka hedersnormer och utanförskap och isolering bidrar till att det hedersrelaterade våldet och förtrycket kan fortsätta.⁵¹

Sammanfattande kommentar om utrikes födda kvinnors utsatthet för mäns våld

Den höga andelen utrikes födda kvinnor som utsätts för hot och våld i hemmet samt är rädda för att utsättas för sexuellt våld och för att vara ute ensam på kvällen vittnar om en stor otrygghet bland utrikes födda kvinnor. Vi ser att den socioekonomiska segregationen möjliggör och upprätthåller hederskontexter. Att det hedersrelaterade våldet och förtrycket är så omfattande bland unga och att mammans arbetsmarknadsetablering har betydelse för dess upphörande, visar att satsningar på kvinnors ekonomiska självständighet är avgörande. Den sammanlagda bilden av utrikes födda kvinnors utsatthet visar att det jämställdhetspolitiska delmålet om allas rätt till kroppslig integritet är långt ifrån uppnått.

Slutsatser utrikes födda kvinnors makt och inflytande

Vår kartläggning över utrikes födda kvinnors levnadsvillkor visar att förutsättningarna för att ha makt och inflytande i samhället är mycket ojämnt och ojämnt fördelade. Inom samtliga jämställdhetspolitiska områden är skillnaderna mellan utrikes födda och personer med svensk bakgrund stora och utrikes födda kvinnor har genomgående mindre makt och inflytande än övriga grupper, förutom när det kommer till skolan.

Att vara utrikes född och kvinna i Sverige ökar risken för fattigpension, ohälsa, trångboddhet och utsatthet för våld och hot. Det faktum att andelen utrikes födda kvinnor i riksdagen behöver vara mer än dubbelt så stor för att motsvara dess storlek bland röstberättigade blir den yttersta symbolen för hur strukturerna i samhället ser ut med avseende på kön och ursprung.

Med denna strukturella analys har vi visat att samhällets socioekonomiska segregation och institutionella rasism har tydliga kopplingar till ojämställdhet.

Vi ser även att satsningar på jämställdhet och kvinnors frigörelse direkt kan motverka segregationen. Skolsegregationens koppling till ojämställdhet tyder på att satsningar på jämställdhetsarbete i skolan kan verka för en mera likvärdig skola. Även det faktum att unga som lever under hedersnormer i större utsträckning har en mamma med svag anknytning till arbetsmarknaden visar att satsningar på kvinnors ekonomiska självständighet kan bryta isoleringen som möjliggör förtrycket.

Med denna kartläggning kan vi även dra slutsatsen att det är av yttersta vikt att kontinuerligt granska och följa upp levnadsvillkor nedbrutet på kön och att kunskapen om segregation måste inkludera en jämställdhetsanalys.

Vilka behov har utrikes födda kvinnor?

I denna del utgår vi från hur målgruppen, utrikes födda kvinnor, själva formulerar sina behov och hinder. Resultaten baseras på svar från en enkät som skickats till kvinnor som var aktiva som demokratiambassadörer inom Sveriges Kvinnolobbys projekt RÖSTRÄTT⁵² och samtal med fokusgrupper. Fokusgrupperna har bidragit med olika perspektiv på utrikes födda kvinnors makt och inflytande sett till ålder, antal år i Sverige, anknytning till arbetsmarknaden, utbildningsnivå och stads- och landsbygdscontext.

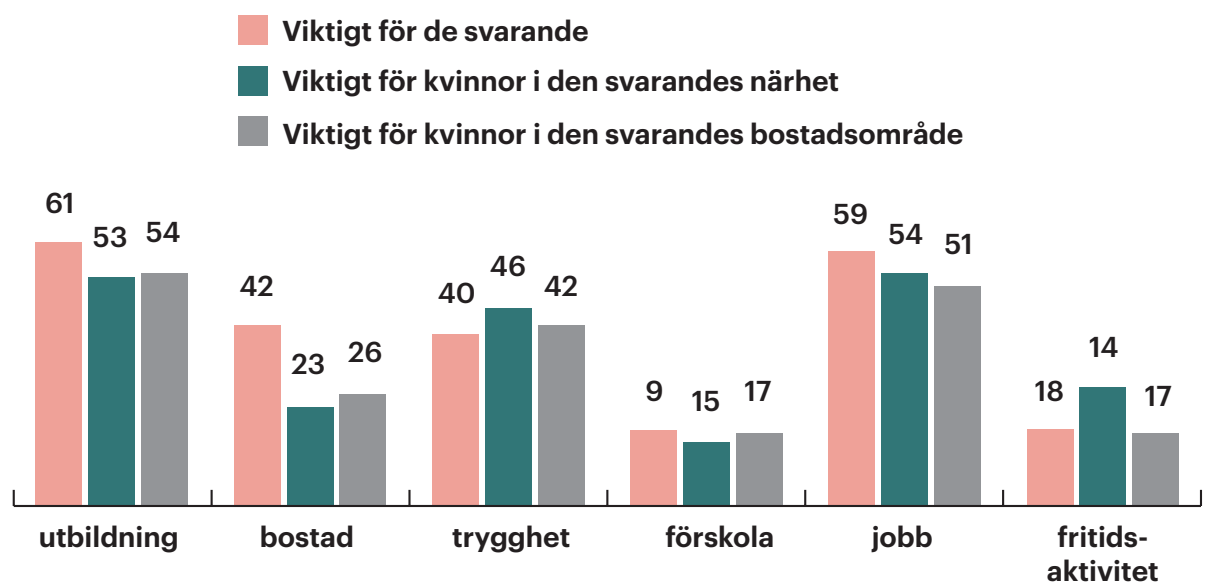
De viktigaste politikområdena: utbildning, jobb och trygghet

Av cirka 140 personer som fick ta del av enkäten svarade 83 personer. En majoritet av de svarande bor i områden med ett lågt valdeltagande (under 75 procent i 2018 års riksdagsval, att jämföra med 87 procent över hela riket⁵³) vilket är en indikation för att den socioekonomiska nivån i området är låg.⁵⁴

För att ta reda på vilka politiska områden som utrikes födda kvinnor anser är viktiga för att deras levnadsvillkor ska förbättras ställdes frågor om vilka tre områden som de svarande anser att politiken behöver satsa på för att förbättra deras livsvillkor. Frågan ställdes även utifrån vad de tror är viktigt för kvinnor i deras närhet (släkt och vänner) respektive vad de tror är viktigt för kvinnor i deras bostadsområde. Utbildning, jobb, bostad, trygghet, förskola samt fritidsaktivitet var de svarsalternativ som angavs i enkäten. Möjlighet att föreslå ett eget alternativ fanns också, men ingen av de svarande gav något eget förslag.

Utbildning, jobb och trygghet var de tre politikområdena som dominerade svaren. Fördelningen är någorlunda jämn utifrån vad den svarande anser är viktigt (i) för sig själv, (ii) för kvinnor i ens närhet och (iii) för kvinnor i ens bostadsområde (se figur 4).

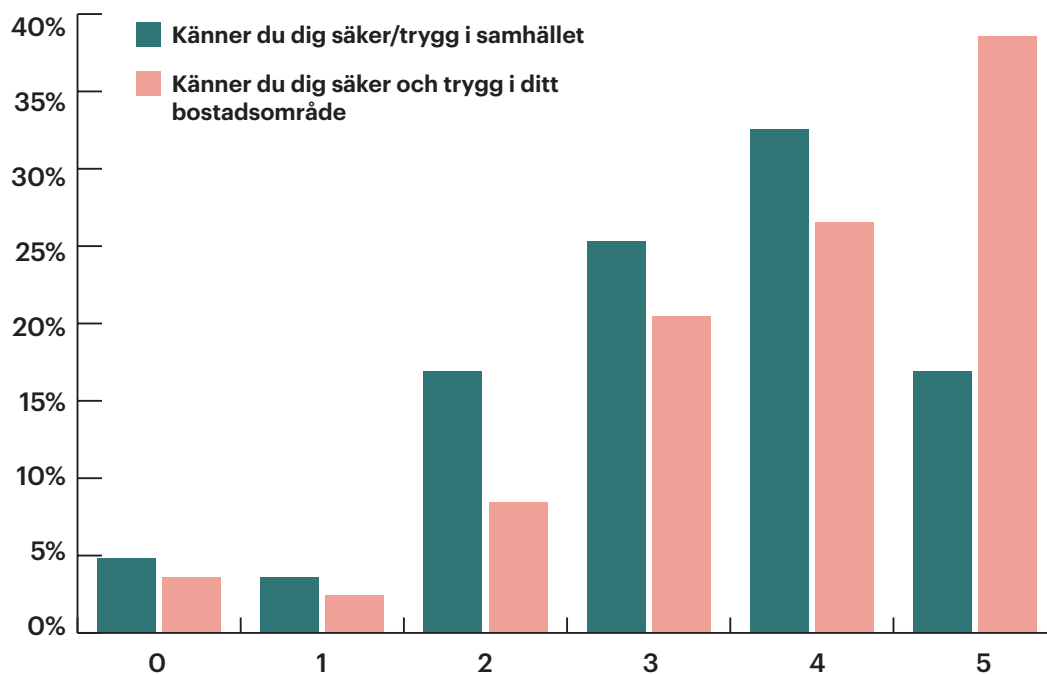
Figur 4: Vad behöver politiken satsa på för att det ska bli bättre för dig, kvinnor i din närhet respektive kvinnor i ditt bostadsområde?

Figur 4 visar antalet svar inom respektive politikområde. De svarande ombads att välja max tre alternativ.

På en skala mellan 0-5, där 0 betyder inte alls och 5 i mycket hög grad, har de svarande även fått sätta en siffra för i hur hög grad de känner sig trygga i samhället respektive i sitt bostadsområde. Enligt enkäten känner sig de flesta mycket trygga där de bor medan den upplevda tryggheten i samhället verkar vara lägre (se figur 5).

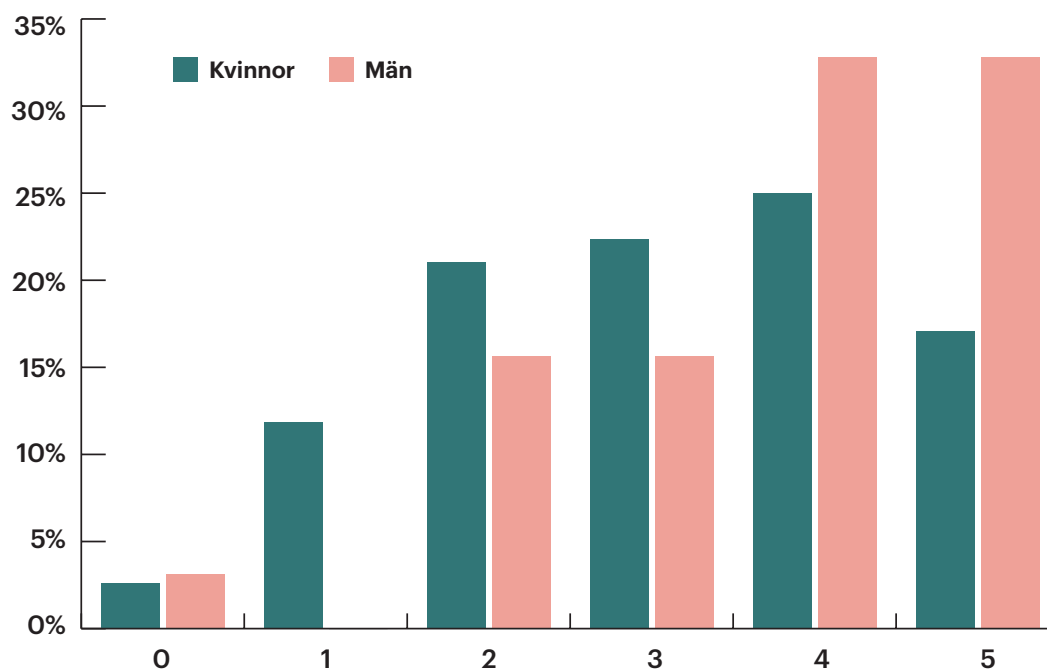
Figur 5: Känsla av trygghet

Figur 5 visar skattningen i procent för hur de svarande upplever trygghet i samhället respektive i sitt bostadsområde. 0 betyder ingen trygghet medan 5 betyder fullständig trygghet. Medelskattningen för känsla av trygghet i samhället är 3,3 och medelskattningen för känsla av trygghet i bostadsområdet är 3,8.

Samtidigt är det en relativt stor skillnad mellan uppfattningen om män och kvinnors trygghet i sitt eget bostadsområde (se figur 6). Här fick de svarande fylla i hur hög grad de tror att män respektive kvinnor känner sig trygga i sitt bostadsområde.

Figur 6: I vilken grad tror du att kvinnor/män känner sig trygga i ditt bostadsområde?

Figur 6 visar skattningen i procent för hur de svarande upplever trygghet i samhället respektive i sitt bostadsområde. 0 betyder ingen trygghet medan 5 betyder fullständig trygghet. Medelskattningen för känsla av trygghet i samhället är 3,3 och medelskattningen för känsla av trygghet i bostadsområdet är 3,8.

Trygghet anses vara den enskilt viktigaste frågan för kvinnor i det egna bostadsområdet

Enkäten frågade även efter den enskilt viktigaste politiska frågan för kvinnor i deras bostadsområde. Här gavs inga svarsalternativ utan den svarande ombads att besvara frågan kort med egna ord. Trygghet är det område som störst andel (23 procent) anger som den enskilt viktigaste frågan för kvinnor i sitt bostadsområde, strax följt av utbildning (21 procent). 17 procent svarar att jämställdhet är viktigast och 15 procent anger jobb. 11 procent menar att den viktigaste politiska frågan för kvinnor i ens bostadsområde berör insatser för ungdomar. Övriga områden som nämns är bostad, fritidsaktiviteter, ekonomisk trygghet, antirasism, familjeåterförening och att motverka hedersförtryck.

Polisnärvaro, trygga offentliga rum och sociala insatser anses viktigast för att känna sig trygg

För att ta reda på vad de svarande anser är viktigt för att de ska känna sig trygga i samhället ombads de besvara detta med egna ord. 32 procent av enkätdeltagarna angav inget svar på denna fråga. En stor andel av svaren berör större polisnärvaro (26 procent) och offentlig trygghet (23 procent). I svaren om offentlig trygghet ingår formuleringar om bättre offentlig belysning, trygghetsvandring i det egna bostadsområdet och fler övervakningskameror. 12 procent anger svar kopplade till social trygghet såsom vikten av gemenskap och möjligheten att kunna vända sig till någon vid problem. 10 procent anger svar kopplade till antidiskriminering eller antirasism. Andra områden som nämndes var jobb, barnomsorg, ekonomisk trygghet, större möjligheter till demokratiskt inflytande, förebyggande av sexualbrott och bättre tillgång till vård.

Uppfattningen om jämställdheten i det egna bostadsområdet

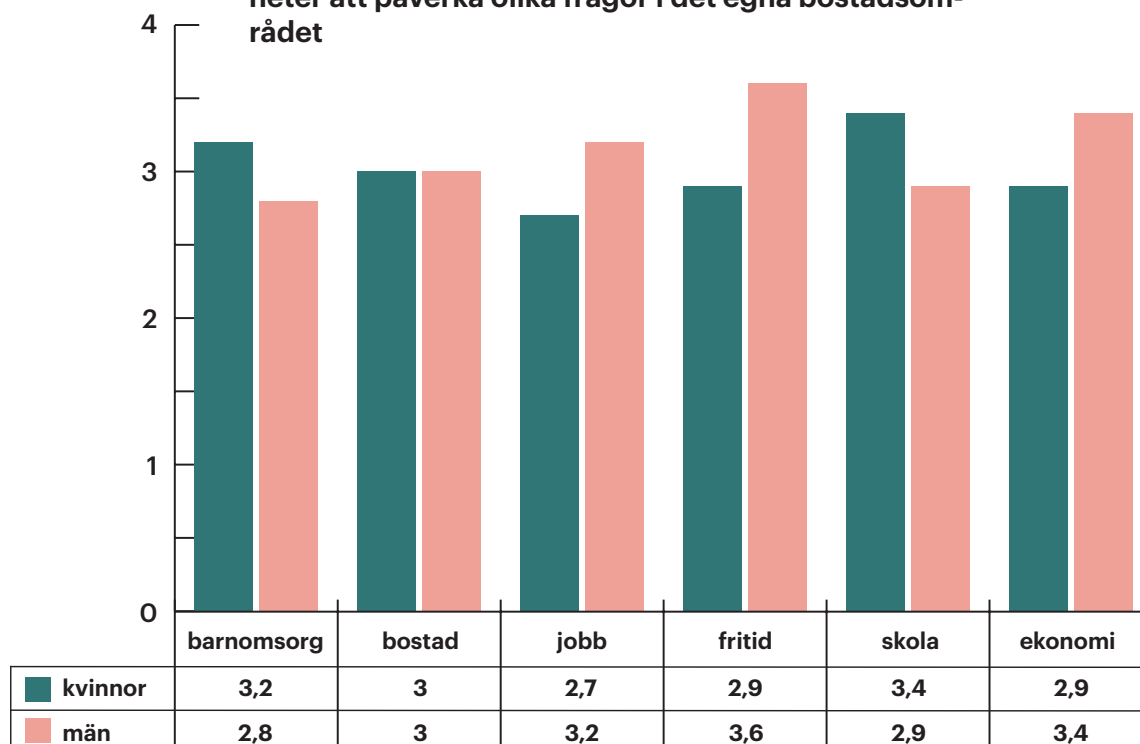
Vi ställde även frågor om hur de svarande uppfattar förutsättningarna för kvinnor respektive män i sitt bostadsområde att påverka sin situation när det kommer till fritid, jobb, ekonomi, bostad, barnomsorg och utbildning. Med dessa frågor syftar enkäten till att fånga uppfattningen om nivån av jämställdhet i bostadsområdet. De svarande fick svara med hjälp av en skala mellan 0-5, där 0 betyder inte alls och 5 i mycket hög grad.

Enkätens svarande har uppfattningen att kvinnor i det egna bostadsområdet har sämre möjligheter att påverka ekonomi, fritid och jobb i jämförelse med män. Gällande skola och barnomsorg anger de flesta den motsatta uppfattningen - att kvinnorna i bostadsområdet har mer inflytande på detta område än männen (se figur 7).

Behov av jämställdhetsåtgärder inom fritids-, utbildnings-, jobb- och trygghetsåtgärder

En viktig slutsats som resultaten från enkäten bidrar till är att det finns ett uttalat behov av åtgärder på jämställdhet inom fritidsaktiviteter, utbildning, jobb och trygghet för att förbättra förutsättningarna för de svarande i enkäten.

Figur 7: Uppfattningen om mäns och kvinnors möjligheter att påverka olika frågor i det egna bostadsområdet

Figur 7 visar medelskattningen över uppfattningen om kvinnor och mäns möjligheter att påverka respektive område.

FAKTA OM FOKUSGRUPPERNA

TiF-gruppen

Två tjejer och två killar, 17, 18, 18 och 22 år gamla från organisationen Tjejer i Förening, med säte i Rosengård, som arbetar för jämställdhet och att öka ungas inflytande. Tre av dem är uppvuxna i Rosengård, varav en är född där, medan den fjärde är född och uppvuxen i ett Malmö-område som hon beskriver som ”privilegierat” i termer av socioekonomiska förutsättningar. Gemensamt för alla är att de är unga och engagerade i frågor om jämställdhet, antirasism och demokrati och når ut till målgruppen utrikes födda kvinnor och tjejer i området. Rosengård är en stadsdel i Malmö där många lever i socioekonomisk utsatthet.

ABF-gruppen

Totalt 24 kvinnor som läser en svenska-kurs genom ABF i Rosengård i Malmö. Samtliga är utrikes födda. Majoriteten av dem bor i Rosengård och har kommit till Sverige som unga vuxna eller i övre tonåren genom asyl- eller anhöriginvandring. Medelåldern i gruppen är 50 år. Majoriteten är utan sysselsättning och har en lägre utbildningsnivå. Gemensamt för alla är att de är engagerade i kursen och vill lära sig svenska.

Vrigstad-gruppen

10 kvinnor som är engagerade i en kvinnogrupp hos Individuell Människohjälp, IM, i Vrigstad. Medelåldern är 35 år och de flesta har bott i Sverige mellan tre och fem år. Utbildningsnivån i gruppen är varierande, ett fåtal har högre utbildning. Samtliga har kommit till Sverige som asylsökande, en del har uppehållstillstånd medan några väntar på besked. Gemensamt för alla är att de känner stort samhällsengagemang. Vrigstad är en tätort i Sävsjö kommun i Jönköpings län med knappt 1500 invånare.

Omgivningens fördomar, socioekonomisk utsatthet och god samhörighet

Här presenteras resultaten från fokusgrupperna. Båda fokusgrupper i Rosengård betonade problemet med omgivningens fördomar om stadsdelen. En av informanterna i TiF-gruppen förmedlar att det är viktigt att understryka att ”folk som bor här är precis som alla andra”. TiF-gruppen menar att omgivningens okunskap späs på av en ensidig och negativ medial bild av området som förstärker fördomen om att det skulle vara farligt att vistas där. Gruppen menar också att dessa fördomar ofta bygger på rasistiska föreställningar. En konsekvens av detta är att en ”vi och dem-känsla” utvecklas med misstro och misstänksamhet mellan boende i olika stadsdelar, vilket gör att segregationen och polariseringen i staden förstärks. Gruppen vittnar också om att många i området lider av sociala problem, ekonomisk utsatthet och trångboddhet.

Majoriteten i ABF-gruppen säger att de känner sig hemma och trygga på Rosengård och att det finns en god grannsämja och känsla av samhörighet. Dock känner sig få av dem trygga med att vara ute på kvällen och några av dem menar att det finns en del ”ungdomsproblem” och att det behövs mer polisnärvaro.

Behov av tillgängliga aktiviteter och mötesplatser

TiF-gruppen framhåller även att det finns ett behov av tillgängliga aktiviteter och mötesplatser där stadens alla människor; barn och unga, vuxna och gamla, möts för att minska fördomarna mellan stadsdelarna. Samtidigt framhåller gruppen att många från Rosengård rör sig i stadens alla delar medan de som bor i välbärgade områden sällan tar sig hit.

Antiplugg-kultur och låga förväntningar från skola

Enligt TiF-gruppen råder en macho- och antipluggkultur i förhållande till skolan som drabbar pojkars skolgång. De menar också att lärare har låga förväntningar på elever som bor i området, och att pojkar har en avsaknad av förebilder i skolan. Pojkar i området hoppar av gymnasiet i större utsträckning än flickor. Här nämns också att skolan inte lyckas fånga dem som saknar stöd hemifrån och att bilden av att det inte är ”coolt” att studera är etablerad bland många pojkar.

Civilsamhällets viktiga roll och behovet av jämställda trygga rum

TiF-gruppen tror att de fyller en viktig funktion för tjejer i området och menar att flickor och unga kvinnors möjligheter att ta plats i Rosengårds offentliga rum är begränsade. Avsaknaden av jämställda rum skapar ett behov för tjejer i området att få göra aktiviteter på egna villkor. Upplevelsen är att fritidsgårdar, publika platser och arenor i området tas över av pojkar och unga män. Därför anordnar de regelbundna könsseparatistiska tjejkvällar där de har olika aktiviteter, dit endast de som identifierar sig som tjejer är välkomna. Genom dessa trygga rum tror TiF att tjejerna i området får större möjligheter att ta plats i det offentliga rummet.

Även kvinnogruppen i Vrigstad framhåller att föreningen IM i Vrigstad innebär en stor möjlighet för kvinnorna att känna gemenskap, utveckla språket och främja ett ökat samhällsengagemang. IM:s modell som bygger på att göra deltagarna till med-

skapare av aktiviteterna ökar deltagarnas handlingskraft och utrymme att utveckla egna kompetenser. Kvinnorna påtalar också vikten av trygga kvinnoseparata rum som främjar utbyte av erfarenheter. Samtidigt framhåller gruppen vikten av att män involveras i jämställdhetskampen och genom sin studiecirkel ämnar de anordna aktiviteter där män bjuds in till att vara med och diskutera frågorna.

Behov av utbildning, stöd från berörda myndigheter och jämn fördelning av obetalt hemarbete

I ABF-fokusgruppen säger samtliga kvinnor att de tycker om att studera svenska och att utbildning är viktigt. Ett fåtal av kvinnorna har haft praktikplatser genom Arbetsförmedlingen men ingen har lett till något riktigt jobb. Flertalet kvinnor säger att de har en låg tilltro till sin egen förmåga att lära sig språket och förmedlar också en bild av att handläggare på Arbetsförmedlingen har "gett upp" om deras möjligheter att få jobb.

De flesta säger också att en stor del av deras tid läggs på obetalt hemarbete, såsom matlagning, passning av barn och barnbarn, städ och tvätt. Vid diskussioner om de sex jämställdhetspolitiska målen var målet om jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet det som berörde gruppen mest. Här framhölls en stor orättvisa mellan män och kvinnor med avseende på förväntningar och krav om vem som ska göra mest.

Bristande kollektivtrafik försvårar för nyanlända kvinnor på landsbygden

För kvinnorna i Vrigstad-gruppen är arbete eller studier ett mål, men begränsningar utgörs bland annat av den dåligt utbyggda kollektivtrafiken. Kontakten med berörda myndigheter, potentiella praktik- och arbetsplatser samt fritidsaktiviteter försvåras. Att vara beroende av att andra - oftast en man - ska bistå med skjuts skapar frustration och en känsla av maktlöshet. Att kunna ta ett jobb med obekväma arbetstider försvåras både av de dåliga kollektivtrafikförbindelserna men också av att barnomsorgen i byn inte är flexibel och tillgänglig.

Begränsningar i migrationslagstiftningen förstärker utanförskap

En annan otrygghet som några av kvinnorna i Vrigstad-gruppen upplever är ovissheten om framtiden i väntan på besked om uppehållstillstånd. Ovissheten utgör ett hinder för delaktighet då det skapar frustration och känsla av maktlöshet. De tillfälliga uppehållstillstånden och de begränsade möjligheterna till familjeåterförening utgör hinder för att investera tid och kraft i utbildning och blir därmed ett hinder för makt och inflytande.

Slutsatser om utrikes födda kvinnors behov och hinder

Behoven som framkommer genom både enkäten och fokusgrupperna bekräftar flera av kartläggningens slutsatser och även tidigare forskning. Fokusgrupperna och enkäten vittnar om att satsningar på utbildning och jobb är centrala för att öka de berörda individernas makt och inflytande.

Kombinationen av känslan av otrygghet och omgivningens fördomar om överdriven kriminalitet visar på behovet av att hitta en balans mellan förebyggande arbete och brottsbekämpande åtgärder. Framförallt visar det på behovet av att låta de boendes röster och åsikter om sin situation komma till tals.

Inte minst behöver kvinnors organisering stärkas, dels för att kvinnor själva ska kunna ha möjlighet att formulera sina krav och behov och dels för att kvinnor och flickor ska kunna ha större plats i det offentliga rummet. Myndigheters låga förväntningar på utrikes födda kvinnors kapacitet och förmåga och skolans låga förväntningar på elever i socioekonomiskt utsatta områden vittnar om exkluderande strukturer som reproducerar ojämlika maktförhållanden med avseende på klass, kön och etnicitet.

Goda exempel på insatser

I detta avsnitt har vi samlat goda exempel på insatser mot segregation som har ett tydligt jämställdhetsperspektiv. Detta för att vi ser ett behov av att visa hur satsningar på kvinnor och jämställdhet verkar för ökad inkludering och kan motverka segregation.

Stadsdelsmammor – att ta vara på utrikes födda kvinnors erfarenheter och kompetenser

Projektet med Stadsdelsmammor i Sverige startade i Helsingborg 2013 med inspiration från Stadtteilmütter i Berlin, Tyskland. Metoden är framtagen för att stötta utrikes födda kvinnor och kvinnor med utländsk bakgrund att utveckla och aktivera sina egna kompetenser och resurser. Stadsdelsmammor bygger på att skapa förutsättningar för arbetsmarknadsetablering genom att kvinnorna själva blir aktörer i etableringsprocessen. En annan viktig aspekt är att öka tryggheten i områdena där stadsdelsmammorna verkar, genom att öka närvaron av kvinnor i det offentliga rummet. Projektet i Helsingborg har utvecklats med stöd av AMIF, Asyl, Migration och Integrationsfonden, och drivs av kommunen i samverkan med olika myndigheter som bistår med utbildning och information, såsom Försäkringskassan och Räddningstjänsten. Kvinnorna i projektet genomgår ett utbildningsprogram och blir diplomerade Stadsdelsmammor. Deras roll blir sedan att sprida samhällsinformation, exempelvis om barnomsorg, fritidsaktiviteter, skola och kommunala verksamheter, hälsa, kost och motion. Stadsdelsmammorna bistår även med hjälp i kontakt med kommun och myndigheter samt med att skapa nya nätverk inom och utanför stadsdelen.⁵⁵

Projektet har spridits till andra kommuner i Sverige, bland annat har Stockholms stad gjort en satsning där olika stadsdelar som Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Botkyrka utbildar nya stadsdelsmammor för att arbeta uppsökande och nå kvinnor som står långt från befintliga samhällsinsatser.⁵⁶

KRUT – en jämställd mötesplats för unga

KRUT är en kreativ plats för unga på Malmö Stadsbibliotek och startade som ett projekt 2016 med syftet att öka tillgängligheten för unga personer i staden.

KRUT verkar i nära samarbete med målgrupp, föreningar och andra för målgruppen relevanta aktörer. Målgruppen är unga som vill skapa och göra sina röster hörda. Särskilt fokus ligger på de som lever i socioekonomiskt utsatta områden, och/eller som har utmaningar när det gäller språk, funktion, psykisk hälsa, sexuell läggning, kön och könsidentitet.

I samarbete med Tjejer i Förening, White Arkitekter - som arbetar med jämställd stadsplanering, och en grupp på 18 ungdomar med sommarpraktik i Malmö Stad skissades platsens design och funktioner fram. Ungdomarna som var med och formade platsen, efter sina egna behov, kom från hela staden och fick bland annat genomgå en utbildning i jämställdhet och normkritik - ett arbetssätt som Tjejer i Förening haft i tidigare projekt för utformningen av jämställda platser och som White Arkitekter framhåller som en framgångsrik modell för inkluderande design och samhällsplanering.

En viktig princip för platsen är att de arrangemang som anordnas är av och för unga,

att betona jämställdhet och normkritik - så att normativa grupper inte tar över - och att unga från stadens alla hörn inkluderas. Flertalet samarbeten med olika organisationer har inletts. Tjejer i Förening har två stående arrangemang i veckan, där de visar film, har workshops, föreläsningar och kreativa verkstäder. Personalen som finns på KRUT kommer både från stadsbiblioteket och från samarbetsorganisationer som anordnar aktiviteter. Personalen arbetar proaktivt för att tillgodose alla ungdomars behov och för att platsen aktivt ska präglas av ett jämställdhetsperspektiv.

Förutom att olika former av aktiviteter ordnas på platsen har den framförallt kommit att bli en plats dit unga från alla Malmös stadsdelar kommer för att studera, spela spel eller umgås.⁵⁷

Svenska med baby - öppen förskola för språk och integration

Mot bakgrund av att många utrikes födda och nyanlända kvinnor hindras att delta i etableringsinsatser på grund av föräldraledighet har Sveriges Kommuner och Lands-ting, SKL, genomfört en satsning som heter Öppen förskola för språk och integration. Sedan våren 2018 har satsningen pågått och 17 kommuner har sökt statsbidraget från SKL för att kunna medverka. Som en del i satsningen kommer en kartläggning och inventering av lokala behov att göras samt spridning av goda exempel på sam-ordning mellan kommuner, öppna förskolor och insatser på språkinläring och inte-gration.⁵⁸

Konceptet som Öppna förskolan för språk och integration använder sig av fanns redan 2012 i form av Svenska med Baby. Initiativet togs av en föräldragrupp med viljan att skapa möten mellan föräldrar från olika bostadsområden. Nu är organisa-tionen etablerad och har spridits till 16 kommuner över hela landet. Svenska med Baby syftar till att bryta segregation, bygga nya broar mellan människor och träna svenska.⁵⁹

Svenska med baby, som är en ideell organisation, var en av samarbetsparterna inom Sveriges Kvinnolobbys projekt RÖSTRÄTT. De hade flera demokratiambassadörer som verkade för att tillvarata utrikes födda kvinnors demokratiska engagemang och sprida information om jämställdhetspolitiska frågor och vikten av att rösta i kommun-, landsting- och riksdagsvalen. Genom sina föräldragruppsträffar kunde diskussioner föras om jämställdhet och demokrati. Vi har kunnat se att konceptet med öppen förskola är en föredömlig metod för att skapa möten mellan föräldrar och barn och samtidigt diskutera aktuella samhällsfrågor.

Det krävs ett systematiskt och jämställdhetsintegrerat arbete mot segregation

Sammanfattningsvis kan sägas att de framgångsfaktorer som identifieras för de goda exempel som lyfts är inkludering av målgruppen i framtagandet av insatserna, att tillvarata målgruppens erfarenheter och kompetenser, jämställdhetsintegre-ring och samverkan mellan aktörer. Dock vet vi att insatserna är fortsatt få och att innehållets fortlevnad hotas av kortsiktiga projektformer. Civilsamhällets roll och kunskap för insatsernas fortsatta existens är tydlig, därför behövs ett kontinuerligt stöd till dessa organisationer som har en unik expertis inom sitt område och som har störst möjligheter att nå målgruppen. Men, för att kunna uppnå en systema-tik och likvärdighet över landet behöver större aktörer förvalta och driva arbetet

framåt. Därför ser vi positivt på satsningarna av SKL och Arbetsförmedlingen, som i samverkan med lokala aktörer, har möjlighet att verka för jämställdhetsintegrering, långsiktighet och likvärdighet som andra insatser har saknat. Samtidigt krävs att en oberoende aktör gör kontinuerliga uppföljningar och ser till att dessa stora samhällsaktörer lever upp till sitt åtagande om att jämställdhetsintegrera sitt arbete.

Förslag på åtgärder

För att alla kvinnor och män ska ha lika makt och inflytande över samhället och sina liv måste utrikes födda kvinnors levnadsvillkor förbättras och deras behov mötas. Insatser för att motverka ojämlikhet måste inkludera ett jämställdhetsperspektiv för att nå de som är allra mest utsatta. Sveriges Kvinnolobby kommer aktivt driva de förslag på åtgärder som framkommit genom vår kartläggning och behovsanalys för att de ska användas i arbetet framåt mot segregation. Här listar vi våra viktigaste krav:

Våra sex viktigaste krav:

1. Öka statliga, regionala och lokala anslag till kvinnoorganisationer och säkerställ deras delaktighet i stadsutvecklingen samt öka representationen av utrikes födda kvinnor i folkvalda församlingar. Att ha tillgång till och få vara med i utformningen av trygga rum är en förutsättning för makt och inflytande. Genom samverkan med och satsningar på lokala kvinno- och civilsamhällesorganisationer får kvinnor möjlighet att organisera sig, göra sin röst hörd och påverka sin stadsdel. Inför aktiva åtgärder för att öka representation av utrikes födda kvinnor och inför varannan damernas och var femte utrikes född dam.

2. Ta tillvara på utrikes födda kvinnors kompetens och genomför riktade etablerings- och arbetsmarknadsinsatser. Utrikes födda kvinnor ska ha samma rätt som män att försörja sig själva och vara ekonomiskt självständiga. Kvinnor som är utsatta inom en hederskontext lever i större utsträckning i fattigdom än andra. Att bryta isolering och ekonomisk utsatthet är en nyckel för att nå de kvinnor som står längst ifrån makt och inflytande. Öronmärk hälften av platserna i arbetsmarknadsinsatser för kvinnor och se till att insatserna är utformade efter deras behov. Ta till vara på utrikes födda kvinnors kompetens och genomför riktade och uppsökande insatser för de kvinnor som står allra längst från arbetsmarknaden. Dessa satsningar måste också kombineras med insatser som gör det möjligt för kvinnor i hela landet att ta sig till och från arbetet, exempelvis genom utbyggd kollektivtrafik eller erbjuda körkurskurser.

3. Stärk jämställdhet- och antidiskrimineringsarbetet för att nå en likvärdig skola. Det krävs ett aktivt jämställdhetsarbete för att komma åt könsstereotypa normer som drabbar killars skolgång och tjejers hälsa. Skolans styr- och ledningsdokument ska jämställdhetsintegreras och antidiskrimineringsarbetet behöver stärkas och aktivt följas upp. Likvärdigheten mellan skolor måste öka och grupper av elever som behöver särskilt stöd ska upptäckas och få hjälp tidigt och familjer bör involveras mer i skolans arbete. Jämställdhetsintegrera SFI-undervisningen och samhällsinformationen och verka för att förebygga och motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

4. Genomför aktiva åtgärder för att utrikes födda kvinnor ska ta del av hälso- och sjukvård. Säkerställ lika rätt till god hälsa genom att inrätta och tillgängliggöra mödra- och hälsovårdscentraler i alla stadsdelar. Gör informationsutskick på olika språk och genomför riktade satsningar mot utrikes födda kvinnor som idag inte tar del av vården, till exempel uppsökande verksamhet för ökat deltagande i cellprovstagning och mammografi. Inkludera frågor om könsstympning och erfarenhet av våld och sexuellt våld i hälsoundersökningar.

5. Dela föräldraförsäkringen och inför allmän förskola från två års ålder. Den ojämna fördelningen av obetalt hem- och omsorgsarbete utgör ett stort hinder för jämställdhet. Ett mer jämnt ansvar för barn och hem kan uppnås genom en föräldraförsäkring som individualiseras i alla sina delar. Nyanlända måste informeras om sin rätt till föräldraförsäkring. Förskolan ska hålla god kvalitet, vara kostnadsfri, tillgänglig och allmän från två års ålder. Ensamstående och föräldrar som arbetar obekväma arbetstider ska ha tillgång till barnomsorg alla tider på dygnet.

6. Förebygg, identifiera och ingrip mot alla former av mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Arbeta förebyggande mot mäns våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, genom ökad kunskap i skola, sex- och samlevnadsundervisning, socialtjänst och landsting samt genom riktade insatser till rättsväsende särskilt om hur kvinnor och flickors frihet begränsas för att öka frekvensen av lagförda brott. Stärk lagstiftning för att täppa till de sista luckorna i lagen mot barnäktenskap. Begränsa och bemöt sexistisk reklam, pornografi och andra influenser som normaliserar och sexualiserar mäns våld. Genomför satsningar i skola och på arbetsplatser för att motverka machokultur och samverka med kvinno- och tjejjourer och organisationer som samlar kvinnor som utsatts för mäns våld och förtryck. Antalet orosanmälningar om mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck måste öka hos alla myndigheter som möter medborgare.

Slutnoter

1. Andersson, Roger & Lina Hedman (2016) Economic decline and residential segregation: a Swedish study with focus on Malmö, *Urban Geography*, 37:5, 748-768 DOI: 10.1080/02723638.2015.1133993.; Urban, Susanne (2018) Integration och grannskap: hur kan staden hålla samman? Studentlitteratur, Holmbergs i Malmö, ISBN: 9789144118994.; Magnusson Turner, Lena (red.) (2008) Den delade staden: segregation och etnicitet i stadsbygden, Borea Bokförlag, Umeå, ISBN: 978189140585.
2. Magnusson Turner 2008.
3. Delegationen mot segregation, Delmos, "Om segregation", <https://www.delmos.se/om-segregation/>. (Hämtad 2018.10.08).; Magnusson Turner 2008.
4. Regeringskansliet, "Mål för jämställdhet" <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/> (Hämtad 2018.10.12).
5. Regeringskansliet, "Jämställdhetsintegrering", <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/jamstallldhetsintegrering/>. (Hämtad 2018.11.10).
6. Kulturdepartementet, Regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation under perioden 2018-2028. Ku2018/01462/D.
7. Vetenskapsrådet (2018) Svensk forskning om segregation – en kartläggning, Stockholm ISBN 978-91-7307-366-0.
8. Ibid. Egen kursivering.
9. Egna uttag ur databasen. SCB: Medborgerliga aktiviteter, politik, efter indikator, utländsk/svensk bakgrund och kön. Andelar i procent och skattat antal i tusental. År 2015.
10. Egna uttag ur databasen. SCB: Valdeltagande i riksdagsval bland svenska medborgare folkbokförda i Sverige, andelar i procent efter valår, utländsk/svensk bakgrund och kön, valår 2014.
11. Egna uttag ur databasen. SCB: Medborgerliga aktiviteter, föreningar, efter indikator, utländsk/svensk bakgrund och kön. Andelar i procent och skattat antal i tusental. År 2015.
12. Egna uttag ur databasen. SCB: Undersökningarna av levnadsförhållanden, befolkningen 16-64 år fördelad efter huvudsaklig sysselsättning. Andel personer i procent efter huvudsaklig sysselsättning, utländsk/svensk bakgrund, kön och årsintervall, 2017.
13. Arbetsmarknadsdepartementet, Med rätt att delta – Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden, AKKA-utredningen, SOU 2012:69.
14. Sveriges Kvinnolobby (2017) Dahlin, Johanna. Snabbspår och Stickspår: En jämställdhetsgranskning av etableringsinsatser i budgetpropositionen för 2017, ISBN: 978-91-983631-1-1.
15. Egna uttag ur databasen. SCB: Ekonomi och materiella tillgångar efter indikator, utländsk/svensk bakgrund och kön. Andelar i procent och skattat antal i tusental. År 2017.
16. Ibid.
17. Egna uttag ur databasen. SCB: Trygghet efter indikator, utländsk/svensk bakgrund och kön. Andelar i procent och skattat antal i tusental. År 2017.
18. Notera att jämförelsegruppen här är inrikes födda och inte personer med svensk bakgrund som är den huvudsakliga jämförelsegruppen för kartläggningen.
19. Statistiska Centralbyrån (2012) Integration: Rapport 5, Utrikesfödda i pensionsåldern, ISBN 978-91-618-1578-4.
20. UNICEF Office of Research (2018). 'An Unfair Start: Inequality in Children's Education in Rich Countries', Innocenti Report Card 15, UNICEF Office of Research – Innocenti, Florence, ISBN: 978-92-1-103303-8.
21. Arena Idé (2018) Kornhall, Per och German Bender. Ett söndrat land: Skolval och segregation i Sverige.
22. Törnert, Roger (2017) Varför presterar pojkar sämre i skolan än flickor? Avdelningen för

pedagogik och sociologi, Linköpings Universitet.

23. SNS (2017) Analys nr 42: Könsskillnader i utbildning.

24. UNICEF Office of Research (2016). 'Fairness for Children: A league table of inequality in child well-being in rich countries', Innocenti Report Card 13, UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence, ISBN: 978 88 6522 045 0.

25. Barnombudsmannen (2008). Sverige äger! Barn och unga berättar om sitt land. Stockholm: Barnombudsmannen.

26. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF (2017). Ung idag - statistik om unga. <http://www.ungidag.se> (Hämtad 2018.10.22).

27. FORTE (2018) Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige - En kunskapsöversikt med fokus på ojämlikhet. ISBN: 978-91-88561-13-8.

28. Svartsfrekvensen i underökningen är låg och det ska sägas att den är ännu lägre bland utrikes födda. Tidsanvändningsundersökningen, SCB 2010.

29. Försäkringskassan, Ojämsställd arbetsbörda, Föräldraledighetens betydelse för fördelning av betalt och obetalt arbete, Socialförsäkringsrapport 2013:9. ISSN 1654-8574.

30. Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn, SOU 2016:73.

31. Socialdepartementet, Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn, SOU 2016:73.

32. Socialförsäkringsrapport 2013:9.

33. Ibid.

34. Egna uttag ur databasen. SCB: Hälsotillstånd, fysiska och psykiska besvär efter indikator, utländsk/svensk bakgrund och kön. Andelar i procent och skattat antal i tusental. 2017.

35. Egna uttag ur databasen. SCB: Hälsotillstånd, fysiska och psykiska besvär efter indikator, utländsk/svensk bakgrund och kön. Andelar i procent och skattat antal i tusental. 2017.

36. Region Skåne (2017) Migration och hälsa: En omvärldsanalys utifrån Kunskapscentrum migration och hälsas uppdrag.

37. Svenska Barnmorskeförbundet & SFOG (2016) 10 punkter för jämlik kvinnovård.; Ternström, Elin mfl. (2015). Higher prevalence of childbirth related fear in foreign born pregnant women - Findings from a community sample in Sweden. Midwifery, 31(4), 445-450. ; Region Skåne 2017.

38. Region Skåne 2017.

39. Bostadsbrist leder till psykisk ohälsa, Veckans Affärer 2018; Trångboddhet ett stort problem i storstäderna, Hyresgästföreningen 2018; Trångboddhet hotar barns hälsa, SVT 2018.

40. Trångboddhet enligt norm 2: Fler än två boende per rum, kök och vardagsrum oräknat, "Trångboddheten minskar i Sverige", SCB 2012.

41. Veckans Affärer, "Bostadsbrist leder till psykisk ohälsa". Publicerad 2016.06.15 15:59. <https://www.va.se/nyheter/2016/06/15/undersokning-bostadsbrist-leder-till-psykisk-ohalsa-och-ekonomiska-problem/> (Hämtad 2018.11.10).

; Hyresgästföreningen, "Trångboddhet ett stort problem i storstäderna". Publicerad 2018.07.11. <https://www.hyresgastforeningen.se/aktuellt/nyheter/00/11/nyheter-2018/trangboddhet/>. (Hämtad 2018.11.10).

; SVT, "Trångboddhet hotar barns hälsa". Publicerad 2017.04.11. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/manga-barn-trangbodda>. (Hämtad 2018.11.10).

42. Egna uttag ur databasen. SCB: Boende efter indikator, utländsk/svensk bakgrund och kön. Andelar i procent och skattat antal i tusental. År 2017.

43. Egna uttag ur databasen. SCB: Trygghet efter indikator, utländsk/svensk bakgrund och kön. Andelar i procent och skattat antal i tusental. År 2017.

44. Nationellt Centrum för Kvinnofrid, NCK, "Kriminalstatistik och Våldsutsatthet". <https://>

www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/att-mata-vald/kriminalstatistik-och-valdsutsatthet/ (Hämtad 2018.11.15).

45. Egna uttag ur databasen. SCB: Trygghet efter indikator, utländsk/svensk bakgrund och kön. Andelar i procent och skattat antal i tusental. År 2017.
46. Barnombudsmannen (2018) Utanförskap, våld och kärlek till orten: Barns röster om att växa upp i utsatta kommuner och förorter. Stockholm: Barnombudsmannen.
47. Baianstovu, Runa mfl. (2018) Heder. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. Del II: Redovisning av den kvalitativa delstudien i Stockholm, Göteborg och Malmö stad. Storstädernas kartläggning 2017-2018. Stockholm, Göteborg och Malmö: Stockholm, Göteborg och Malmö stad.
48. Uppgifter från organisationen TRIS, Tjejers Rätt I Samhället, som arbetat med ungas och kvinnors utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck sedan 2002.
49. Gömd och Glömd, TRIS.se.
50. Baianstovu mfl. 2018.
51. Ibid.
52. Sveriges Kvinnolobbys projekt RÖSTRÄTT syftade till att öka valdeltagande och demokratisk delaktighet bland utrikes födda kvinnor i Sverige. Projektet engagerade 110 demokratiambassadörer som inom sina etablerade nätverk nådde ut till målgruppen. Totalt nåddes 14000 utrikes födda kvinnor av information om valet, demokrati och jämställdhetspolitiska frågor. Inom projektet har ett metodmaterial tagits fram tillsammans med demokratiambassadörerna, med syftet att få kommuner och regioner att arbeta för att öka utrikes födda kvinnors makt och inflytande i samhället.
53. Valmyndigheten, "Val till riksdagen - Röster - Valdistrikt X". <https://data.val.se/val/val2018/slutresultat/R/riks/index.html>. (Hämtad 2018.11.13).
54. Delmi (2017) Bevelander, Pieter och Mikael Spång (red.), Valdeltagande och representation om invandring och politisk integration i Sverige, Rapport och Policy Brief 2017:7.
55. Helsingborg Stad, PlantEra PlantÄra, "Om stadsdelsmammorna". <https://planteraplantara.helsingborg.se/stadsdelsmammor-och-ungdomsrad/om-stadsdelsmammorna/>. (Hämtad 2018.11.20).
56. Samordningsförbundet Stockholm Stad, "Stadsdelsmammorna". <https://samordningstockholm.se/news/stadsdelsmammorna/>. (Hämtad 2018.11.20).
57. Malmö Stadsbibliotek (2018) Widner, Mimmi & Maria Andersson (Red.). Att gestalta ett jämställt rum - Metoder, vägval och lärdomar. Malmö.; KRUT. <https://krutmalmo.wordpress.com/>. (Hämtad 2018.11.15).
58. Sveriges Kommuner och Landsting, "Öppen förskola för språk och integration". Publicerad 2018.12.20. <https://skl.se/skolakulturfrid/forskolagrundochgymnasieskola/forskolafridshem/oppenforskolaforprakochintegration.15273.html>. (Hämtad 2018.12.20).
59. Svenska Med Baby, "Om oss". <https://svenskamedbaby.se/om-oss/>. (Hämtad 2018.11.17).

Om Sveriges Kvinnolobby

Sveriges Kvinnolobby är en partipolitiskt obunden och ideellt verksam paraplyorganisation för den svenska kvinnorörelsen. Under vårt paraply finns 47 medlemsorganisationer som arbetar för att stärka kvinnors position i samhället. Sveriges Kvinnolobbys arbete vilar på feministisk grund och verkar för kvinnors mänskliga rättigheter i ett jämställt samhälle. All verksamhet utgår från FN:s Kvinnokonvention och Beijing Platform for Action.

**SVERIGES
KVINNOLOBBY**

DELEGATIONEN
MOT SEGREGATION